

Taloussuunnitelman 2019–2022 laadintaohjeet

Taloussuunnittelu
Kaupunginhallitus 23.4.2018

SISÄLLYSLUETTELO

1. Taloussuunnitelman 2019–2022 valmistelun lähtökohdat	1
1.1 Yleiset talousnäkymät	1
1.2 Taloussuunnitelman laadinnan lähtökohdat	3
1.3 Talousarvion ja -suunnitelman laadintaa sekä seurantaa koskeva lainsäädäntö	4
1.4 Toimintaympäristö	6
1.5 Riskienhallintasuunnitelman päivitys	6
2. Taloussuunnitelman 2019–2022 laadintaprosessin aikataulu	8
3. Valtuustokauden strategian 2018–2021 toteuttaminen	10
4. Kaupunkitasoinen palveluverkkosuunnittelu	14
4.1 Palveluverkkosuunnittelun tavoitteet	14
4.2 Vantaan palveluverkon suunnittelutiedot	14
5. Henkilöstö- ja koulutussuunnitelman laadintaohje 2019–2022	15
5.1 Lähtökohdat ja tarkoitus	15
5.2 Laatiminen ja kokoaminen	15
5.2.1 Henkilöstö- ja henkilöstömenosuunnitelman laatiminen	16
5.2.2 Koulutussuunnitelman laatiminen	16
5.2.3 Suunnitelmien kokoaminen ja käsittely	16
5.2.4 Suunnitelmien seuranta sekä tehtäviin ja virkoihin liittyvät muutokset	17
5.3 Henkilöstö- ja koulutussuunnitelman tietopohja	17
5.4 Tulosalueen henkilöstö- ja koulutussuunnitelma 2019–2022	18
6. Taloussuunnitelman 2019–2022 laadinta ja perustelut	19
6.1 Toiminta ja talous	19
6.2 Käyttötalouden sisältö	19
6.3 Talousarvion tuottavuutta ja vaikuttavuutta kuvaavat tunnusluvut	20
6.4 Käyttötalouden budjetoitiohjeet	21
6.4.1 Toimintatuotot	21
6.4.2 Toimintamenot	21
6.4.3 Sisäiset vuokrat	24
6.4.4 Projektien budjetointi	24
6.4.5 Suunnitelman mukaiset poistot	25
6.4.6 Arvonlisävero	25
6.4.7 Taloussuunnitelmavuosien 2020–2022 budjetointi	26
6.4.8 Toimialojen taloussuunnitelmien tarkistaminen	26
7. Liikelaitokset	27
8. Konserni kunnan talousarviossa	28
8.1 Konsernin vastuut ja velvoitteet	28
8.2 Tytäryhteisöille asetettavat tavoitteet	28
9. Investoinnit	30
9.1 Investointiosan valmistelu	30
9.2 Investointiosan hankeryhmät	30
9.3 Toimitilainvestointien valmistelu	31
9.4 Tietojärjestelmäinvestointien sekä tietohallinnon palvelukeskuksen käyttötalouden talousarvioesityksen valmistelu	32
9.4.1 Tietojärjestelmäinvestoinnit	32
9.4.2 Käyttötalous	32
9.4.3 Tietohallinto - Talousarvioesityksen valmistelun aikataulu	33
10. Budjetoitijärjestelmä	34
10.1 Järjestelmän rakenne	34
10.2 Suunnitteluhierarkian ylläpito	34
10.3 Talousarvioprosessin päävaiheet taloussuunnittelujärjestelmän näkökulmasta	35
11. Taloussuunnitelmakirjan materiaalien toimittaminen	36
12. Liitteet	37

Lisätietoja:

- Luku 3: Christa Salovaara 050 318 1585 ja Antti Torkkeli 050 318 1586
- Käyttötalousosa: Teija Oras 050 314 5084
- Sisäisen vuokran budjetointi: Kts. luku 6.4.4
- Käyttäjäpalvelujen (ateria-, siivous-, vahtimestari- ja turvallisuuspalvelut) budjetointi: Vesa Urtti 040 044 7383
- Palveluverkkosuunnittelu ja palvelukartat: Kirsi Vatén 040 703 0535
- Toimitilainvestoinnit sekä investointien käyttötalousvaikutukset: Risto Adler 050 302 2919
- Tietojärjestelmähankkeet: Antti Ylä-Jarkko 043 825 2900
- SAP budjetointijärjestelmä: Anna-Maarit Välkki 050 314 5447

1. Taloussuunnitelman 2019–2022 valmistelun lähtökohdat

1.1 Yleiset talousnäkymät

Valtiovarainministeriön kevään 2018 taloudellisen katsauksen mukaan Suomen kansantalous kasvoi viime vuonna 2,6 %. Ennusteen mukaan Suomen talous kasvaa kuluvana vuonna edelleen samaa tahtia eli 2,6 % edelliseen vuoteen verrattuna. Vahvana jatkuva talouskasvu lisää työvoiman kysyntää ja työllisyys kasvaa nopeammin kuin vuosiin. Vaikka avoimena olevien työpaikkojen määrä kasvaa, työttömyys vähenee hitaasti.

Vuonna 2018 maailmantaloudessa vallitsee korkeasuhdanne. Kasvu on laaja-alaista: useissa talouksissa sekä vienti että kotimainen kysyntä ovat vahvassa vedossa. Yhdysvaltojen talous kasvaa nopeasti kuluvana vuonna. Inflaatio on kiihtynyt viime vuoden jälkipuoliskolta lähtien, kun taloudessa vallitsee täystyöllisyys. Euroalueen vahva kasvu jatkuu, luottamus on korkealla, ja investoinnit ovat elpyneet lähelle finanssikriisiä edeltävää tasoa. Inflaatio-odotukset ovat kuitenkin yhä vaihtelevia, mutta inflaation odotetaan kiihtyvän vähitellen. Kiinan talouden nopea kasvu jatkui vuonna 2017 yksityisen kulutuksen kannattelemana. Yksityinen velkaantuneisuus herättää huolta rahoitusmarkkinoiden haavoittuvuudesta. Venäjän talouskasvu hidastui loppuvuonna 2017 siitä huolimatta, että raakaöljyn hinta nousi. Energiasektorin merkitys taloudelle on yhä suuri, ja pidemmällä aikavälillä näkymiä varjostavat tuotantorakenteen yksipuolisuus ja mm. työmarkkinoiden rakenteelliset ongelmat. Keskeiset markkinakorot nousevat lähivuosina talouskasvun nopeuduttua ja rahapolitiikan vähitellen normalisoituessa. Valtionlainojen korot ovat nousseet viime aikoina, erityisesti Yhdysvalloissa.

Vuonna 2018 yksityisen kulutuksen kasvu kiihtyy Suomessa työllisyyden sekä ansiotason nousun seurauksena. Suomen talouskasvun nopeutuminen, viennin vilkastuminen, matalalla pysyneet korot sekä myönteinen kansainvälinen kehitys tukevat yksityisten investointien kasvua. Viennin kasvu jää viime vuoden pyrhdyistä maltillisemmaksi, mutta kasvu jatkuu maailmankaupan kasvua nopeampana.

Vuonna 2018 ansiotaso nousee 1,9 prosenttia. Ansiotason nousu kiihtyy vuonna 2019 2,5 prosenttiin sopimuskorotusten ajoitustekijöiden vuoksi. Vuonna 2020 ansiotason nousua 2,8 prosenttiin kiihdyttää edelleen hyvä talouskasvu sekä julkisen sektorin lomarahaleikkauksen päättyminen.

Vuoden 2019 kasvuksi ennustetaan 2,2 %. Kasvua tukevat sekä kotimainen kysyntä että ulkomaankauppa. Inflaation kiihtyminen kuitenkin hidastaa kotitalouksien reaalisten käytettävissä olevien tulojen sekä kulutuksen kasvua. Vuonna 2020 talouskasvuksi ennustetaan 1,8 %. Yksityisen kulutuksen kasvu hidastuu edelleen, vaikka palkkasumman kasvu jatkuu ansiotason kasvun kiihtyessä. Viennin kasvu on jatkossakin tavara-vetoista.

Vuoden 2017 inflaatio oli 0,7 prosenttia. Ennuste kuluvan vuoden inflaatioksi on 1,2 %. Hintojen nousua kiihdyttää mm. viime vuoden tasoa korkeammalla oleva raakaöljyn hinta sekä jalostettujen elintarvikkeiden hinnankorotukset. Vuodelle 2019 inflaatioksi ennustetaan 1,4 % ja vuodelle 2020 1,7 %.

Kuva 1: Kokonaistaloudelliset ennusteet, prosenttia

	2016	2017	2018	2019	2020	2021	2022
BKT, määrän muutos	2,1	2,6	2,6	2,2	1,8	1,3	1,1
Kuluttajahintaindeksin muutos	0,4	0,7	1,2	1,4	1,7	1,8	2,0
Ansiotasoindeksin muutos	1,1	0,2	1,9	2,5	2,8		
Työttömyysaste	8,8	8,6	8,1	7,5	7,0	6,9	6,8
Työllisyysaste	68,7	69,6	71,1	71,9	72,5	72,9	73,2

Lähde: Vuodet 2016–2017 Tilastokeskus, vuosien 2018–2022 ennusteet VM 13.4.2018

Kuntatalouden kehitysnäkymät

Kevään 2018 julkisen talouden suunnitelman (JTS) yhteydessä laadittiin Kuntatalousohjelma 2019–2022. Ohjelma syventää julkisen talouden suunnitelman kuntataloutta koskevaa arviointia.

Kuntatalouden tila keväällä 2018 on kokonaisuutena hyvä. Tilastokeskuksen julkaisemien tilinpäätösarvioiden mukaan kuntien ja kuntayhtymien yhteenlaskettu vuosikate oli vuonna 2017 noin 3,9 mrd. euroa, mikä riitti kattamaan nettoinvestoinnit. Kuntien vuosikate oli ennätysellisen hyvä, ja se vahvistui vuonna 2017 puoli miljardia euroa. Suotuisa kehitys johtui ensisijaisesti kuntien toimintakatteen vahvistumisesta. Kuntayhtymien vuosikate pysyi puolestaan edellisen vuoden tasolla.

Kuntien lainakanta laski ensimmäisen kerran vuoden 2000 jälkeen, yhteensä noin 100 milj. eurolla. Kuntayhtymien lainakanta puolestaan kasvoi 260 milj. eurolla, mikä selittyi ennen kaikkea sairaalarakentamisen kasvulla. Yhteensä kuntien ja kuntayhtymien lainakanta nousi 18,3 mrd. euroon. Velka suhteessa bruttokansantuotteeseen sen sijaan aleni hieman. Vaikka kuntien talouden tunnusluvut vuodelta 2017 ovat pääsääntöisesti hyvät, on kuntien välillä kuitenkin edelleen suuria eroja. Tilinpäätösarvioiden mukaan tilikauden tulos on negatiivinen 60 kunnassa. Negatiivisen vuosikatteen kuntia oli seitsemän, ja määrä puolittui edellisvuodesta.

Kunnat ja kuntayhtymät ovat viime vuosina tehostaneet toimintaansa ja hillinneet toimintamenojen kasvua menestyksekkäästi. Toimintamenojen kasvu on ollut hyvin maltillista ja pysyy maltillisena myös kuluvana vuonna, mutta kasvu kiihtyy henkilöstömenojen kasvaessa vuonna 2019 palkankorotusten ja kilpailukykysovimuksen lomarahaleikkauksen päättymisen vuoksi. Myös investointimenot jatkavat lähivuosina kasvuaan, sillä korjausinvestoinnit sekä sairaalarakentaminen jatkuvat vilkkaana. Kuntatalouden lainanottotarvetta heijastava toiminnan ja investointien rahavirta on kehitysarviossa kehyskaudella negatiivinen vain vuonna 2019. Silti kuntatalouden lainakannan oletetaan kasvavan hieman vuoteen 2020 saakka sairaanhoitopiirien lisäessä velkaansa investointien vuoksi.

Hallitus asetti syksyn 2015 julkisen talouden suunnitelmassa kuntataloudelle rahoitusasematavoitteen; kansantalouden tilipidon mukaisesti kuntatalous saisi olla vuonna 2019 korkeintaan ½ prosenttia alijäämäinen. Rahoitusasematavoitteen saavuttamisen tukemiseksi hallitus on asettanut kuntataloudelle sitovan euromääräisen menorajoitteen, jolla rajoitetaan valtion toimenpiteistä kuntatalouden toimintamenoihin aiheutuvaa painetta. Menorajoite koskee valtion toimista kuntatalouteen aiheutuvaa menojen muutosta. Sen toteutumista seurataan vuosittaisissa julkisen talouden suunnitelman tarkistuksissa. Syksyn 2015 julkisen talouden suunnitelmassa hallitus päätti, että sen toimenpiteiden nettovaikutus on 540 milj. euroa kuntatalouden toimintamenoja alentava vuonna 2019. Julkisen talouden suunnitelman tarkistuksissa menorajoitteessa on otettu huomioon sekä eräiden jo aikaisemmin menorajoitteeseen sisältyneiden toimenpiteiden vaikutusarvioiden tarkentuminen että uusia toimenpiteitä. Näiden muutosten jälkeen kuntatalouden menorajoite on vuoden 2019 tasolla -830 milj. euroa.

Kuntatalouden ohjausta on vahvistettu tällä vaalikaudella. Edellisellä vaalikaudella toteutettu kuntalain taloussäännösten kiristäminen tukee julkisen talouden kokonaisuohjausta. Niin valtion kuin kuntien omat sopeutustoimet ovat tuottaneet tulosta. Hallitusohjelman mukaisten toimien vaikutukset näyttävät tällä vaalikaudella jäävän hieman ennakoitua pienemmiksi, mutta sitä vastoin kuntien omat sopeutustoimet näyttävät olevan merkittäviä. Talouskasvun nopeutuminen on kääntänyt verotulot nousuun, mikä vahvistaa myös osaltaan kuntataloutta. Päivitetyn ennusteen mukaan paikallishallinnon alijäämä vuonna 2019 on 0,9 mrd. euroa, joka on 0,4 prosenttia suhteessa kokonaistuotantoon. Näin ollen paikallishallinto on saavuttamassa sille asetetun rahoitusasematavoitteensa.

Valmisteilla oleva maakunta- ja sote-uudistus vaikuttaa olennaisesti kuntien talouteen ja tulopohjaan vuodesta 2020 lähtien. Maakunta- ja sote-uudistuksen myötä kuntien järjestämisvastuulla olevat tehtävät vähentyvät noin puolella. Tästä syystä myös kuntatalouden rakenteet muuttuvat. Kunnan palvelutuotanto ja käyttötalous painottuvat uudistuksen jälkeen entistä vahvemmin varhaiskasvatukseen, esi- ja perusopetukseen sekä kulttuuriin, liikunnan ja nuorisotyön toimialoille. Myös kuntien elinvoimaan liittyvä toiminta korostuu.

Siirtyvien tehtävien rahoitusvastuun poistuessa kunnilta vähennetään kuntien tuloja niiltä pois siirtyvän rahoitusvastuun verran ja valtion tuloja vastaavasti lisätään. Valtion verotuloja kasvatetaan kiristämällä valtion ansiotuloverotusta ja korottamalla osuutta yhteisöveron tuotosta. Jotta kokonaisveroaste ei kasvaisi, kunnallisveroprosentteja alennetaan kaikissa kunnissa yhtä suurella prosenttiyksiköllä uudistuksen voimaantulo vuonna.

Uudistusta koskevien lakiesitysten ja laskelmien mukaan kunnilta maakuntiin siirtyvät kustannukset olisivat noin 17,6 miljardia euroa. Vastaavasti kuntien valtionosuuksia siirrettäisiin maakuntien rahoittamiseen noin 6,0 miljardia euroa ja lisäksi kuntien verotuloja siirrettäisiin maakunnille noin 11,1 miljardia euroa alentamalla kunnallisveroprosentteja tämän hetkisen arvion mukaisesti 11,71 prosenttiyksiköllä. Lisäksi kuntien yhteisövero-osuutta leikattaisiin 0,6 miljardilla eurolla.

Koko maan tasolla kuntien tehtävien muutoksesta aiheutuva kustannusten ja tulojen siirto on kustannusneutraali, mutta koska siirtyvät kustannukset ja tulot eivät vastaa kuntakohtaisesti toisiaan, ovat muutokset kunnittain tarkasteltuna lähtökohtaisesti suuret. Kuntakohtaisia eroja pyritään rajoittamaan valtionosuusjärjestelmään esitettävillä muutoksilla. Suurten kuntakohtaisten muutosten minimoimiseksi uuteen järjestelmään siirryttäisiin lähtökohtaisesti määräaikaisen, vaikkakin osin pysyväksi jäävän siirtymätasauksen kautta. Sote- ja maakuntauudistuksen voimaantulo vuonna kunnan talouden tasapainotilan muutos rajattaisiin nol laan eli tasapaino (tasapainotilalla tarkoitetaan vuosikatetta poistojen jälkeen) pysyisi uudistusta edeltävällä tasolla. Siirtymätasauksen määrä alenisi vuosittain siten, että muutos rajattaisiin +/- 25 euroon/asukas per vuosi. Viidentenä vuonna eli vuonna 2024 muutos olisi enintään +/- 100 euroa/asukas, joka jää toistaiseksi pysyvänä voimaan. Näin uudistuksesta aiheutuva kunnan tasapainotilan muutos olisi pysyvästi enintään +/- 100 euroa/asukas.

Investointitarpeet, korjausvelka ja kasvukeskusten palvelujen ja infrastruktuurin laajentaminen muodostavat maakunta- ja sote-uudistuksen jälkeenkin haasteen kuntataloudelle. Jotta tulevaisuuden investoinnit voitaisiin rahoittaa, on kuntien tulokehityksen oltava vahvaa ja menot pidettävä kurissa.

Lähteet: VM 13.4.2018, Alueuudistus.fi

1.2 Taloussuunnitelman laadinnan lähtökohdat

Taloussuunnitelman 2019–2022 keskeisenä lähtökohtana on 11.12.2017 kaupunginvaltuustossa hyväksytty Vantaan kaupungin valtuustokauden strategia 2018–2021. Strategian taloustavoitteet mittareineen sekä toimialojen taloustavoitteiden toteuttamisen tueksi valmistelemat kehittämiskärjet (strategian liitteenä) muodostavat valtuustokauden talousohjelman. Strategian keskeisinä linjauksina ovat mm. käyttötalouden menokasvun rajaaminen enintään 1,5 prosenttiin per vuosi sekä kaupungin investointien omarahoitusosuudelle määritetty yhteensä enintään 500 milj. euron taso vuosille 2018-2021.

Maakunta- ja sote-uudistus vaikuttaa toteutuessaan huomattavasti Vantaan kaupungin organisaatioon, toimintaan ja talouteen. Hallituksen esittämän suunnitelman mukaan maakunta- ja sote-uudistus astuisi voimaan organisaatio- ja palvelutuotantosiirtojen osalta vuoden 2020 alusta. Silloin sosiaali- ja terveydenhuollon toimialan, Suun terveydenhuollon liikelaitoksen ja Keski-Uudenmaan pelastuslaitoksen toiminnot siirtyisivät Uudenmaan maakunnan järjestettäväksi. Näiden lisäksi uudistus koskettaa myös ympäristökeskusta sekä Vantaan Työterveys liikelaitoksen toimintoja. Lisäksi on mahdollista, että kasvupalvelujen osalta muodostetaan pääkaupunkiseudun kuntayhtymä, johon siirtyisi maakunnan kasvupalvelujen järjestämisvastuun lisäksi myöhemmin määriteltävässä laajuudessa Uudenmaan kuntien kasvupalvelutoimintoja.

Taloussuunnitelman laadintaohjeen antamisen ajankohtana ei uudistuksen edellyttämää lainsäädäntöä ole vielä hyväksytty eduskunnassa. Tilanteen uskotaan selkiytyvän kesän 2018 aikana sekä tulevan lainsäädännön että aikataulun suhteen. Mikäli alkuperäinen aikataulu uudistuksen käynnistymisestä vuoden 2020

alusta pitää, on sillä vaikutusta taloussuunnitelman vuosiin 2020–2022. Vantaan kaupungin taloussuunnitelmaa 2019–2022 valmistellaan kuitenkin ennen lainsäädännön vahvistamista vuonna 2018 voimassa olevan organisaation mukaisesti ilman maakunta- ja sote-uudistuksen vaikutuksia. Taloussuunnitelmaa korjataan lainsäädännön mukaiseksi eduskuntakäsittelyjen jälkeen, joten toimialojen ja liikelaitosten on syytä valmistella taloussuunnitelman talouslukuja kahden eri skenaarion varalta. Henkilöstökeskus ohjeistaa maakunta- ja sote-uudistus huomioiden henkilöstösuunnitelmien laadinnan. Maakunta- ja sote-muutoksen, kasvupalveluiden mahdollisen muutoksen sekä oman organisaation uudelleen arvioinnin takia henkilöstölisäyksiin tulee suhtautua hyvin pidättyväisesti.

Taloussuunnitelman 2019–2022 valmistelu perustuu valtuustokauden strategian 2018–2021 mukaiseen talouden tasapainottamisen jatkamiseen toimintaympäristöön liittyvät riskit huomioiden. Maakunta- ja sote-uudistus tarkoittaa toteutuessaan esitetyssä muodossaan kaupungin toiminnan ja rahoituksen volyymien puolittumista lainakannan jäädessä ennalleen. Tämä tarkoittaa muun kuntasektorin tavoin Vantaan suhteellisen velkaantuneisuuden sekä korkoriskin merkityksen voimakasta kasvua. Uudistus tarkoittaisi myös vastikkeettomia omaisuuden siirtoja kaupungin irtaimesta omaisuudesta sekä etenkin kaupungin rahoittamista kuntayhtymistä. Uudistus tarkoittaisi myös kaupungin valtionrahoituksesta riippuvuuden lisääntymistä.

Taloussuunnitelman 2019–2022 käyttötalouden ja investointien määrärahojen ja tuloarvioiden kehukset määritetään alustavasti toimialojen kehysneuvotteluissa huhtikuun puolivälissä ja niistä päätetään kaupunginhallituksessa 4.6.2018.

1.3 Talousarvion ja -suunnitelman laadintaa sekä seurantaa koskeva lainsäädäntö

Uusi kuntalaki (410/2015) tuli voimaan 1.5.2015 kesken kuntien valtuustojen toimikauden. Useita säännöksiä alettiin soveltaa vasta 1.6.2017 lukien, jolloin vuoden 2017 kuntavaaleissa valitun valtuuston toimikausi alkoi.

Kuntalain mukaan kunnan on laadittava kuntastrategia, jossa päätetään kunnan toiminnan ja talouden pitkän aikavälin tavoitteista ja joka ohjaa taloussuunnitelman ja talousarvion laatimista. Talousarvion ja taloussuunnitelman tulee siten kytkeytyä kuntastrategiaan. Kuntalaissa painotetaan yleisesti kuntakonsernin kokonaisuutta. Uudistetun kuntalain tavoitteena on ollut luoda kokonaisvaltainen näkökulma kunnan toimintaan, jolloin taloudellisen tilanteen arvioimisessa tulisi näkyä peruskunnan talouden lisäksi selkeästi myös kunnan toiminta ja vastuut kuntakonsernina ja kuntayhtymissä.

Kuntalain 110 §:n mukaan valtuuston on vuoden loppuun mennessä hyväksyttävä kunnalle seuraavaksi kalenterivuodeksi talousarvio ottaen huomioon kuntakonsernin talouden vastuut ja velvoitteet. Talousarvion hyväksymisen yhteydessä valtuuston on hyväksyttävä myös taloussuunnitelma kolmeksi tai useammaksi vuodeksi (suunnitelmakausi). Talousarviovuosi on taloussuunnitelman ensimmäinen vuosi.

Talousarvio ja -suunnitelma on laadittava siten, että ne toteuttavat kuntastrategiaa ja edellytykset kunnan tehtävien hoitamiseen turvataan. Talousarviossa ja -suunnitelmassa hyväksytään kunnan ja kuntakonsernin toiminnan ja talouden tavoitteet.

Taloussuunnitelman on oltava tasapainossa tai ylijäämäinen. Kunnan taseeseen kertynyt alijäämä tulee kattaa enintään neljän vuoden kuluessa tilinpäätöksen vahvistamista seuraavan vuoden alusta lukien. Kunnan tulee taloussuunnitelmassa päättää yksilöidystä toimenpiteistä, joilla mahdollinen alijäämä mainittuna ajanjaksona katetaan.

Talousarvioon otetaan tehtävien ja toiminnan tavoitteiden edellyttämät määrärahat ja tuloarviot ja siinä osoitetaan miten rahoitustarve katetaan. Määräraha ja tuloarvio voidaan ottaa brutto- tai nettomääräisenä. Talousarviossa ja -suunnitelmassa on käyttötalous- ja tuloslaskelmaosa sekä investointi- ja rahoitusosa.

Kunnan toiminnassa ja taloudessa on noudatettava talousarviota. Toimielin ei saa ylittää talousarviossa sille asetettua määrärahaa. Muutoksista talousarvion sitoviin eriin päättää valtuusto, muutokset on esitettävä valtuustolle talousarviovuoden aikana.

Talousarviossa esitettyjen tavoitteiden, määrärahojen ja tuloarvioiden toteutumista seurataan vuosikolmenneksittäin kaupunginhallitukselle ja -valtuustolle laadittavissa osavuosisikatsauksissa. Lisäksi taloussuunnittelu kokoa kuukausittain talousraportin kaupungin johdolle ja kaupunginhallitukselle (sis. kaupunki- ja toimialatasot). Kuukausiraportoinnin aikatauluista ja erityisistä raportoinnissa huomioitavista asioista tiedotetaan Avaimessa sekä SAP-portaalin etusivulla.

Kuntalain 113 § mukaan kunnanhallituksen on laadittava tilikaudelta tilinpäätös. Tilinpäätökseen kuuluvat tase, tuloslaskelma, rahoituslaskelma sekä talousarvion toteutumisvertailu ja toimintakertomus. Talousarvion toteutumisvertailu antaa tietoja kunnan varainkäytöstä kunnan päättäjille, asukkaille ja sidosryhmille. Toteutumisvertailu toteutetaan sillä tarkkuustasolla, jolla valtuusto on määrärahat ja tulosarviot eri toimintoille hyväksynyt. Kunnan tilinpäätöksestä säädetään kuntalain lisäksi kirjanpitolaissa. Kirjanpitolain säännösten soveltamisesta antaa ohjeet kirjanpitolautakunnan kuntajaosto.

Toimintaa kuvaavien tietojen avaaminen julkisiksi

Toimialojen toiminnan lähtökohtana ovat avoimuuden ja läpinäkyvyyden periaate ja avoimien rajapintojen käyttö. Toimintaa kuvaavat tiedot avataan julkisiksi siltä osin kuin tietosuojaj- ym. lait sen sallivat. HRI (Helsinki Region Infoshare) -palvelussa on avattu kaupungin ostolaskut vuodesta 2012 alkaen sekä tilinpäätökset, talousarviot ja investointisuunnitelmat vuodesta 2011 alkaen. Toimialat edistävät omalta osaltaan palveluja koskevien tietojen avaamista HRI-palvelussa.

Toiminnallisen tasa-arvon ja yhdenvertaisuuden kehittäminen Vantaan kaupungin päätöksenteossa ja palveluissa

Toiminnallinen tasa-arvo ja yhdenvertaisuus tarkoittavat sitä, että päätöksenteossa ja palveluissa kiinnitetään huomiota sukupuolten tasa-arvon ja kaikkien ihmisten yhdenvertaisuuden (ikä, alkuperä, kieli, vakuumus, perhesuhteet, terveydentila jne.) toteutumiseen tasa-arvolain (609/1986) ja yhdenvertaisuuslain (1325/2014) vaatimalla tavalla. Omassa toiminnassa ei saa olla välitöntä tai välillistä syrjintää ja lisäksi viranomaisten tulee edistää tasa-arvoa ja yhdenvertaisuutta suunnitelmallisesti ja tavoitteellisesti kaikessa toiminnassaan.

Vantaan kaupunki on sitoutunut tasa-arvon ja yhdenvertaisuuden edistämiseen strategiassaan. Kaupunginhallitus hyväksyi 14.11.2016 § 8 Vantaan kaupunkitasoisen tasa-arvo- ja yhdenvertaisuussuunnitelman 2017–2020 ("Tasa-arvon ja yhdenvertaisuuden edistäminen Vantaan kaupungin toimintatapana"). Suunnitelman laajin osuus on Työkirja (osa 1, s. 6–84), jonka avulla työyhteisöt ja viranhaltijat voivat hahmotella mitä syrjimättömyys ja edistäminen eli tasa-arvo- ja yhdenvertaisuustyö on nimenomaan heidän työssään. Suunnitelman osa 2 on varsinainen toiminnallinen suunnitelma (s. 97–102), joka sisältää suunnitteluelvoitteet kaikille toimialoille. Suunnitelman viimeinen osa 3 (s. 103–108) on kuvaus siitä, mitä on Vantaan kaupungin henkilöstön tasa-arvoa ja yhdenvertaisuutta tavoitteleva henkilöstöpoliittinen suunnittelu ja työ.

http://www.vantaa.fi/hallinto_ja_talous/talous_ja_strategia/strategia/tasa-arvo_ja_yhdenvertaisuus

Toimialat ovat tehneet kaupunkitasoisesta suunnitelmasta kuluvalle valtuustokaudelle jalkauttamissuunnitelmat (ks. yja 12.3.2018):

- kaupunginjohtajan toimiala (ks. operatiivisen työryhmän kokoukset 27.9.2017 ja 2.11.2017)
- maankäytön, rakentamisen ja ympäristön toimiala (ks. johtoryhmä 8.11.2017)
- sosiaali- ja terveydenhuollon toimiala (ks. johtoryhmä 10.10.2017 ja lautakunta 6.11.2017)
- sivistystoimen toimiala (ks. johtoryhmä 24.10.2017)
- konsernipalvelut (tiedustelut Hannu Koskiselle)
- asukaspalvelut (tiedustelut Meija Tuomiselle).

1.4 Toimintaympäristö

Väestöennuste

Väestöennuste laaditaan vuosittain. Sitä tehtäessä otetaan huomioon edellisten vuosien väestökehitys ja arvioidaan tulevan kehityksen suuntaa. Koko kaupungin tasolla ennuste ulottuu vuoteen 2045 ja kaupunginosatasolla vuoteen 2028. Väestöennuste valmistuu sen jälkeen, kun kaikki vuotta 2017 koskevat väestörakente- ja väestömuutostiedot on saatu Tilastokeskuksesta.

Väestöennuste antaa kehitysnäkymän, jonka avulla toimialat voivat mitoittaa palvelunsa ja niiden vaatimat kustannukset kaupungin taloussuunnitelmassa ja varautua myös suunnitelmaa pidemmällä aikavälillä väestörakenteessa ja -määrässä tapahtuvien muutosten edellyttämiin kustannusmuutoksiin. Väestöennuste on käytettävissä kesäkuussa osoitteessa:

http://www.vantaa.fi/hallinto_ja_talous/tietoa_vantaasta/tilastot_ja_tutkimukset/vaesto_ja_ennuste

Vuoden 2019 talousarviota ja vuosien 2019–2022 taloussuunnitelmaa laadittaessa otetaan lisäksi huomioon kunnassa asuvan vieraskielisen väestön määrä, ikärakenteen ja kieliryhmittäisen rakenteen kehitys siten kuin se on ennustettu "Helsingin seudun vieraskielisen väestön ennuste 2015–2030" -raportissa. Raportti on käytettävissä samassa osoitteessa kuin yleinen väestöennustekin.

1.5 Riskienhallintasuunnitelman päivitys

Vantaan kaupungissa riskien arvioinnin tavoitteena on tunnistaa ja arvioida tilanteet, tapahtumat tai tapahtumaketjut, jotka voivat estää saavuttamasta asetettuja tavoitteita, uhata toiminnan jatkuvuutta, aiheuttaa henkilövahinkoja tai omaisuuteen kohdistuvia menetyksiä tai vaikuttaa negatiivisesti organisaation julkisuuskuvaan sekä maineeseen. Merkittävimmiksi tunnistetuille tai muutoin toiminnan kannalta keskeisille riskeille määritetään hallintatoimenpiteet ja toimenpiteiden toteutukselle vastuutahot sekä aikataulut. Toimenpiteiden toteutusta tulee seurata ja arvioida onko niillä saavutettu haluttu vaikutus riskin merkittävyyteen.

Kaupunginvaltuusto on hyväksynyt ohjeen riskienhallinnan ja sisäisen valvonnan järjestämisen periaatteista Vantaan kaupunkikonsernissa 2.3.2015. Ohjeessa kuvattuja periaatteita noudatetaan Vantaan kaupungin riskienhallinnassa. Tavoitteena on varmistaa, että riskienhallinnan ja sisäisen valvonnan toimintamalleja sovelletaan yhtenäisin perustein koko organisaatiossa.

Vantaan kaupungissa riskit jaetaan strategiisiin, operatiivisiin, taloudellisiin ja vahinkoriskeihin. Riskien tunnistamisessa ja arvioinnissa on huomioitava, että osa riskeistä on kaupunkikonsernin ulkopuolelta tulevia (esimerkiksi toimintaympäristöstä johtuvia), mutta edellä mainittujen lisäksi on tärkeää tunnistaa myös organisaation sisäiset riskit.

Riskienhallintasuunnitelman laatiminen tulee toteuttaa vähintään tulosaluetasolla. Toimialan riskienhallintasuunnitelma pohjautuu sen tulosalueiden laatimiin riskien arviointeihin, joista tunnistetaan koko organisaation toiminnan ja tavoitteiden kannalta olennaisimmat ja merkittävimmät riskit.

Riskienhallintasuunnitelman ajantasaisuus tarkastetaan kaksi kertaa vuodessa alempana olevan aikataulun mukaisesti. Aiemmin tunnistetut riskit arvioidaan tässä yhteydessä uudelleen ja erityisesti pyritään arvioimaan, onko jo toteutetuilla riskienhallintatoimenpiteillä saavutettu haluttu vaikutus riskin merkittävyyteen. Mikäli uudelleen arvioinnissa riski osoittautuu edelleen merkittäväksi, tulee pohtia, ovatko määritetyt riskienhallintatoimenpiteet riittäviä ja tarkoituksenmukaisia.

Kaupunkikonsernin tulosalueet raportoivat tunnistamistaan ja arvioimistaan riskeistä organisaationsa johdolle käyttäen tähän laatimaansa riskienhallintasuunnitelmaa. Toimialan ja liikelaitoksen johto käsittelee, arvioi sekä laatii näiden tietojen perusteella arvion organisaatioonsa kohdistuvista merkittävimmistä riskeistä.

Toimiala- ja liikelaitostasoinen riskienhallintasuunnitelma toimitetaan kaupungin riskienhallinta- ja valmiuspäällikölle (heikki.t.kangas@vantaa.fi).

9.5.2018 mennessä toimitetaan kevätkaudella päivitetty toimiala- ja liikelaitostasoinen riskienhallintasuunnitelma.

5.12.2018 mennessä toimitetaan syyskaudella päivitetty toimiala- ja liikelaitostasoinen riskienhallintasuunnitelma sekä arvio riskienhallinnassa onnistumisesta ja selonteko organisaation sisäisen valvonnan ja riskienhallinnan järjestelyistä.

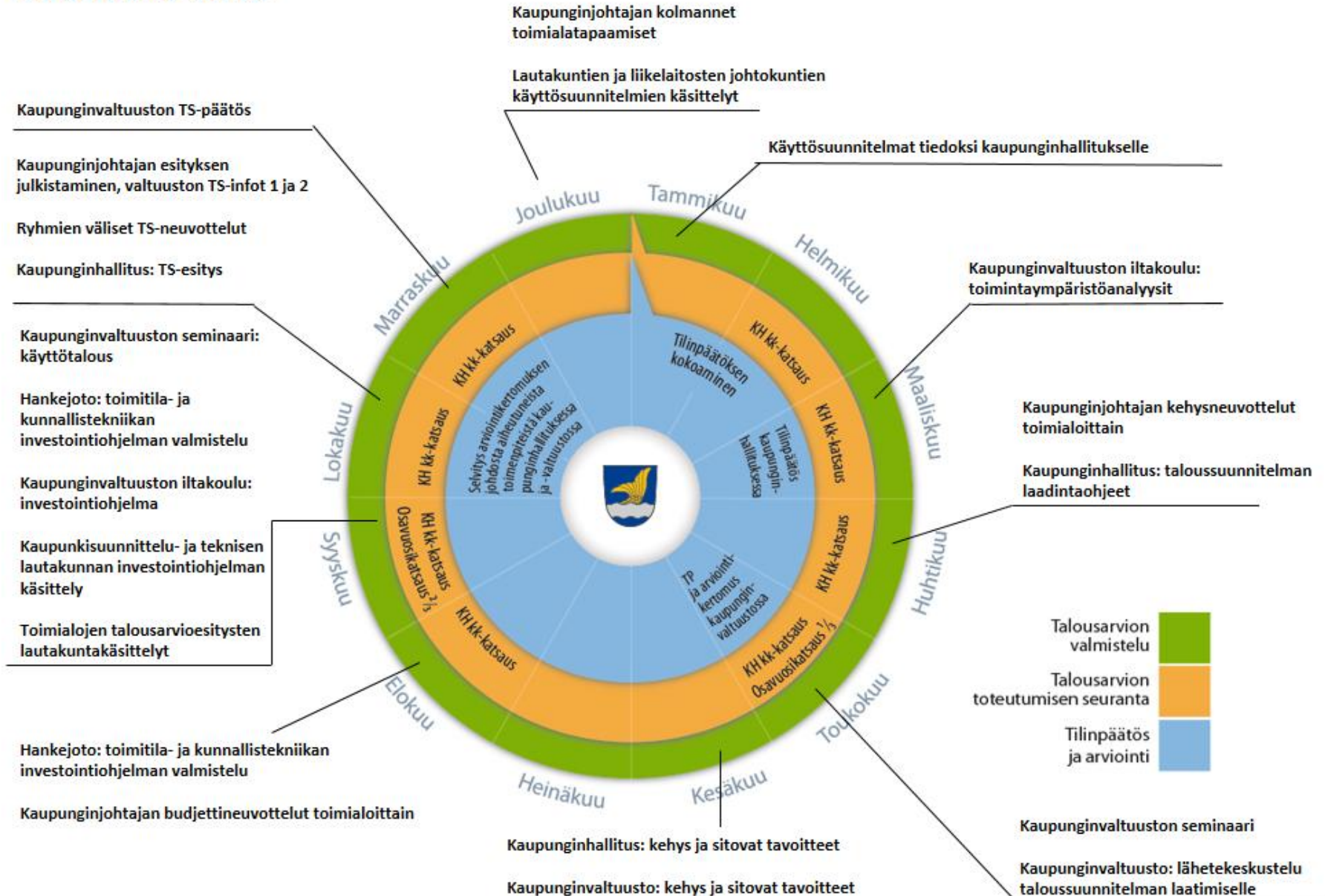
Yllä mainitut raportit käsitellään kaupungin riskienhallinnan ohjausryhmässä ja näiden tietojen perusteella laaditaan vuosittain arvio kaupunkiin ja sen toimintaan kohdistuvista merkittävimmistä riskeistä. Riskienhallinnan ja sisäisen valvonnan keskeisimmät johtopäätökset esitetään vuosittain myös tilinpäätöksessä.

2. Taloussuunnitelman 2019–2022 laadintaprosessin aikataulu

Alla on listattu taloussuunnitelman 2019–2022 laadintaprosessin keskeiset päivämäärät. Yksityiskohtainen listaus prosessin valmisteluajataulusta on liitteessä 1.

Kaupunginvaltuuston iltakoulu; toimintaympäristöanalyysit toimialoittain	22.3.2018
Toimialojen kehysneuvottelut	
Konserni- ja asukaspalvelujen kehysneuvottelu	12.4.2018
Maankäytön toimialan kehysneuvottelu	13.4.2018
KJ toimialan kehysneuvottelu	17.4.2018
Sosiaali- ja terveystoimen kehysneuvottelu	20.4.2018
Sivistystoimen kehysneuvottelu	20.4.2018
Kaupunginhallitus; taloussuunnitelman laadintaohjeen käsittely	23.4.2018
Kaupunginvaltuuston ylim. selostustilaisuus; toimialojen katsaukset	21.5.2018
Kaupunginvaltuuston seminaari	24.–25.5.2018
Kaupunginvaltuuston lähetekeskustelu	28.5.2018
Kaupunginhallitus; kehysten ja luonnosten sitoviksi tavoitteiksi käsittely	4.6.2018
Kaupunginvaltuusto; kehys ja sitovat tavoitteet tiedoksi	18.6.2018
Toimialojen budjettineuvottelut	
KJ toimialan budjettineuvottelu	21.8.2018
Maankäytön toimialan budjettineuvottelu	21.8.2018
Sosiaali- ja terveystoimen budjettineuvottelu	29.8.2018
Konserni- ja asukaspalvelujen budjettineuvottelu	30.8.2018
Sivistystoimen budjettineuvottelu	31.8.2018
Kaupunginvaltuuston seminaari	6.9.2018
Lautakuntakäsittelyt, viikot 36–37	4.-12.9.2018
Kaupunginvaltuuston iltakoulu; investointiohjelma, yhtiöesittelyt	13.9.2018
Toimielimen talousarvioesityksen tekstit ja tunnusluvut sekä talousarviokirjan investointiosan materiaalit taloussuunnitteluun	7.9.2018 Kajo, Kongsas 14.9.2018 Mato, Sivi, Soster
Kaupunginjohtajan talousarvioesitys (YTR, lehdistö, TS-info 1)	8.10.2018
TS-info 2; toimialojen TS-esitykset	11.10.2018
Valtuustoryhmät palauttavat talousarviota koskevat selvityspyynnöt	15.10.2018
Toimialojen vastaukset selvityspyyntöihin julkaistaan Extranetissä	19.10.2018
Valtuustoryhmät palauttavat muutosesitykset talousarvioon (korilista)	24.10.2018
Koonti muutospyyntöistä lähetetään neuvottelijoille (korilista)	25.10.2018
Valtuustoryhmien välinen TS-neuvottelu ja kaupunginhallituksen talousarvioesitys	29.10.2018
Kaupunginvaltuusto; TS 2019–2022 päätös, veroprosenttipäätökset	12.11.2018
Käyttösuunnitelmat ja työohjelmat 2019 käsitelty lauta- ja johtokunnissa	31.12.2018

Vuosikello 2018

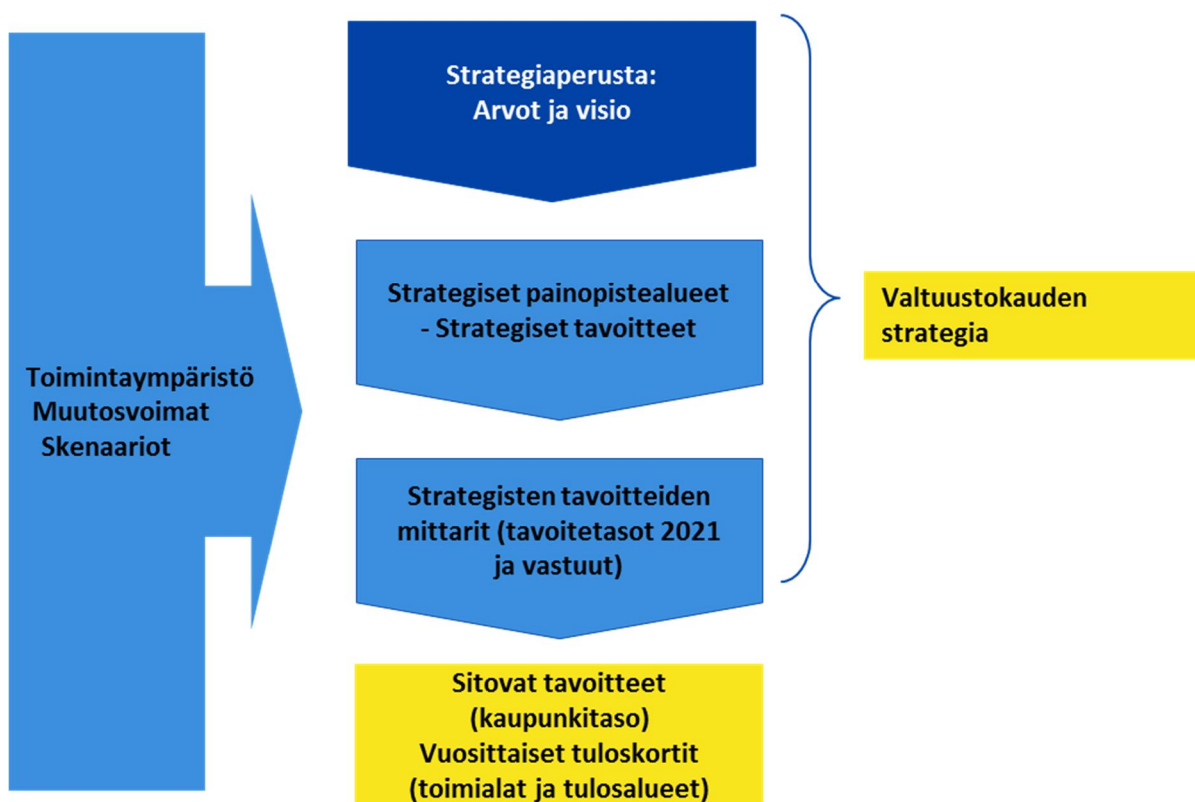
3. Valtuustokauden strategian 2018–2021 toteuttaminen

3.1 Strategiatyön malli

Kaupunginvaltuusto hyväksyi 11.12.2017 § 5 valtuustokauden strategian. Vantaalla strategian keskeisen sisällön muodostavat visio ja arvot sekä kuuden painopistealueen alle jäsenneityt valtuustokauden strategiset tavoitteet ja niille asetetut mittarit.

Valtuustokauden strategiaa toteutetaan kaupunkitason vuotuisista sitovista tavoitteista ja toimialojen sekä tulosalueiden tuloskorteista lähtien aina yksikötason tulos- ja kehityskeskusteluihin saakka. Tavoitteiden toteutumista seurataan osavuositarkastusten ja tilinpäätöksen yhteydessä 3 kertaa vuodessa. Strategia on johtamisen tärkein työväline. Se ohjaa päätöksentekoa ja johtamista organisaation kaikilla tasoilla. Tuloskortit ovat osa kaupungin johtamisjärjestelmää.

Kuva 2: Strategiatyön malli valtuustokaudella 2017–2021

Sitovat tavoitteet ovat vuosittain valtuustossa talousarviokäsittelyn yhteydessä hyväksyttäviä toiminnallisia ja taloudellisia tavoitteita, jotka edistävät valtuustokauden strategisten tavoitteiden toteutumista vuositasolla. Kaikista strategisista tavoitteista ei johdeta sitovia tavoitteita valtuustokauden jokaiselle vuodelle, mutta näitäkin tavoitteita toteutetaan toimialojen ja tulosalueiden tuloskorttien kautta.

Sitovat tavoitteet valmistellaan yhteistyössä toimialojen kanssa. Tavoitteiden mittareille laaditaan lähtötasot (vuosi 2017, viimeisin tieto) sekä tavoitetasot vuodelle 2019. Kaupunkitason sitovat tavoitteet sisällytetään toimialojen tuloskortteihin niiden vastuutuksen mukaan.

Toimialojen ja tulosalueiden tuloskorttien laadintaohjeet ovat kohdassa 3.2.

Raportointi ja seuranta

Valtuustokauden 2018–2021 strategian väliarviointi tehdään valtuustokauden puolivälissä kevään 2020 aikana. Strategian loppuarviointi toteutetaan vuoden 2021 lopun tilanteesta keväällä 2022.

Kaupunginvaltuustolle ja -hallitukselle raportoidaan:

- valtuustokauden strategia 2 krt/valtuustokausi
- talousarvion yhteydessä päätettävät vuotuiset sitovat tavoitteet (Kuntal 110 §) 3 krt/vuosi

Lautakunnille raportoidaan:

- kaupunkitason sitovat tavoitteet ja toimialan tavoitteet 3 krt/vuosi

Valtuustokauden strategiassa on nimetty ne ohjelmat, jotka ovat osa strategiaa. Ne tukevat strategisten tavoitteiden toteutumista. Ohjelmien toteuttaminen sovitetaan kunkin taloussuunnitelmakauden taloudellisiin mahdollisuuksiin. Ohjelmien sisältämien toimenpiteiden resursoinnista päätetään vuosittain talousarvion yhteydessä. Suositus on, että ohjelmat raportoidaan kaksi kertaa valtuustokaudessa eli strategian väliarvioinnin ja loppuarvioinnin yhteydessä kaupunginhallitukselle tai -valtuustolle strategian liitteenä olevan listan mukaisesti. Myös ohjelmia tarkentavat poikkihallinnolliset ja toimialatasoiset kehittämissuunnitelmat toteuttavat valtuustokauden strategiaa.

Esitykset kaupunkitason sitoviksi tavoitteiksi vuodelle 2019 valmistellaan toimialoilla. Ne tuodaan kaupunginjohtajan kehysneuvotteluihin, jotka pidetään huhtikuussa viikoilla 15–16.

3.2 Toimialojen tavoitteet

Toimialojen ja tulosalueiden tulokorteilla esitetään toimenpiteet ja tavoitteet, joilla edetään kohti valtuustokauden strategian mukaisia tavoitteita. Toimialojen vuoden 2019 tulokortit laaditaan toimintaympäristöanalyysien, valtuustokauden strategian, kehyksen, sitovien tavoitteiden, talouslinjausten kehittämiskärkien sekä toimialojen toiminnan muiden keskeisten tavoitteiden pohjalta. Tulokorttivalmistelussa huomioidaan Hyvinvointikatsaus 2017 sekä valtuustokauden strategian yhteydessä nimetyt ohjelmat.

Talousarvion käyttötalousosassa esitetään toimialoittain ja tulosalueittain vuoden 2019 keskeiset tavoitteet. Tavoitteet mittaroidaan ja niille määritellään lähtötasot (vuosi 2017, viimeisin tieto) sekä tavoitetasot vuodelle 2019. Kaupunkitason sitovat tavoitteet sisällytetään toimialojen tulokortteihin niiden vastuutuksen mukaan.

Tulokortit laaditaan toimiala- ja tulosaluetasoilta (Liite 2, Toimialan ja tulosalueen tulokorttipohjat). Tulokorttipohjaa voi myös täydentää toimialan/tulosalueen tarpeiden mukaan, esim. lisäämällä toimialan tulokortille toimenpide-sarake. Toimialan tulokortti liitetään toimialan taloussuunnitelmaan (käsittely lautakunnassa, mutta ei sisällytetä sellaisenaan TA-kirjaan).

Toimialan tulokortin keskeisistä tavoitteista valmistellaan tiivis teksti taloussuunnitelman käyttötalousosan Toimiala yhteensä -kohtaan. Käyttötalousosassa esitetään myös tekstinä tulosalueiden keskeiset tavoitteet.

Käyttösuunnitelmaan liitetään toimialan tulokortti ja tulosalueiden tulokorttien tiivistelmät (Liite 3, Toimialan ja tulosalueen tulokortin tiivistelmä). Tavoitteet ja toimenpiteet on kytkettävä määrärahoihin siten, että viimeistään käyttösuunnitelmassa sitovien tavoitteiden resurssit ovat määriteltyinä.

3.3 Toiminnan kuvaus ja toimintaympäristön muutokset

Talousarvion käyttötalousosan Toiminnan kuvaus ja toimintaympäristön muutokset -kohdassa esitellään tiiviisti toimialan keskeiset tehtävät, organisaatio sekä toiminnassa tapahtuvat muutokset.

Vuonna 2018 toimialat koostavat kukin oman toimintaympäristöanalyysinsä talousarvion valmistelun näkökulmasta ja toimialan tulokorttityön pohjaksi (väestö, lainsäädäntö jne.) taloussuunnitelman 2019–2022 valmistelun edellyttämässä laajuudessa. Toimialojen keskeiset toimintaympäristön muutokset esitellään kaupunginvaltuuston iltakoulussa 22.3.2018 sekä kaupunginjohtajan toimialatapaamisissa keväällä 2018. Toimintaympäristöanalyysit tehdään laajempina neljän vuoden välein valtuustokauden vaihtuessa. Näin väli-vuosina tehdään suppeampi kartoitus.

Toimintaympäristöanalyysissä tarkastellaan erityisesti ulkoista toimintaympäristöä: mahdollisuudet, uhat ja riskit. Aikajana on taloussuunnitelmakausi. Tarkastelua tehdään erityisesti valtuustokauden strategian tavoitteiden toteutumisen näkökulmasta.

Taustamateriaalina mm.

- Hyvinvointikatsaus 2017
- Helmikuussa 2017 valmistuneen laajan toimintaympäristökatsauksen tiedot päivitetään alkuvuodesta 2018 niiltä osin, kun uutta tietoa on
- Tietopalvelun toimintaympäristöä kuvaavat tulossa olevat tutkimukset ja katsaukset (ks. Tietopalvelun uutiskirjeet ja http://www.vantaa.fi/hallinto_ja_talous/tietoa_vantaasta/tilastot_ja_tutkimukset)

Lyhyt kuvaus toimialan toiminnasta laaditaan taloussuunnitelman käyttötalousosan Toimiala yhteensä -kohtaan.

Kuvaus toimialan toimintaympäristön muutoksista valmistellaan kaupunginvaltuuston iltakouluun 22.3.2018.

Lyhyt yhteenveto toimialan toimintaympäristöanalyysin keskeisistä tuloksista kirjataan taloussuunnitelman käyttötalousosan Toimiala yhteensä -kohtaan.

3.4 Laadunarviointi ja kehittäminen

Arviointi tehdään perusteellisesti kaksi kertaa valtuustokaudessa (vuosina 2019 ja 2021), eli joka toinen vuosi toimialat ja tulosalueet arvioivat toimintaansa ja tuloksiaan, muodostavat arvioinnin tulosten perusteella priorisoidut kehittämiskohteet ja tekevät kehittämissuunnitelmat, jotka sidotaan tulokortin valmisteluun. Arviointi perustuu CAF-arviointimalliin ja johtamisjärjestelmäajatteluun.

Ensimmäiset arviointipajat (nimeltään LAAVA-pajat, LAAVA: Laatu ja arviointi Vantaalla) järjestetään vuoden 2019 keväällä, vuosina 2018 ja 2020 varsinaista koko kaupungin läpileikkaavaa arviointia ei toteuteta. Yksiköissä pidetään kevästä 2019 lähtien ennen tulosalueiden ja toimialojen arviointeja oma kehittämistilaisuus, jossa tehdyt kehittämisnostot sidotaan omaan toimintasuunnitelmaan. Arvioinnin aikataulusta ja toteuttamisesta viestitään erikseen.

Arviointien tuloksia voi hyödyntää myös ensi vuonna 2019 toimintaympäristön kuvauksen laadinnassa ja tehdyt kehittämissuunnitelmat sidotaan tuolloin oman toimialan ja tulosalueen tulokortin laadintaan. Toimialat esittävät myös ensi vuonna taloussuunnitelman käyttötalousosan Toimiala yhteensä -kohdassa mitkä ovat vuoden 2019 arvioinneissa nousseet priorisoidut kehittämiskohteet. Arviointi ja kehittäminen koskettaa koko kaupunkia ja se tukee kaupungin strategian toteuttamista.

3.5 Yhteenveto toimialojen käyttötalousosan sisällöstä

Toimiala yhteensä:

1. Toiminnan kuvaus ja toimintaympäristön muutokset
2. Tulokortin / toimialan keskeiset tavoitteet tekstinä

Tehtäväalue:

1. Toiminnan kuvaus ja toimintaympäristön muutokset
2. Tulokortin / tulosalueen keskeiset tavoitteet tekstinä
3. Toiminnan keskeiset muutokset ja palvelujen kehittäminen
4. Tuottavuutta ja vaikuttavuutta kuvaavat tunnusluvut (luku 6.3)

Lisätietoja luvun 3 sisältöalueista antavat:

Christa Salovaara 050 318 1585 ja Antti Torkkeli 050 318 1586

4. Kaupunkitasoinen palveluverkkosuunnittelu

4.1 Palveluverkkosuunnittelun tavoitteet

Kaupunkitasoisen palveluverkkosuunnittelun tavoitteena on edistää toimialojen palveluverkkojen yhteistarkastelua, tilojen yhteiskäyttöä ja palveluverkkojen uudistamista sekä tehostaa tilajärjestelyitä.

Kaupunkitasoisen palveluverkkosuunnittelun kehittämis- ja koordinoitavastuu on taloussuunnittelun tulosalueella. Palveluverkkosuunnittelu on kiinteä osa taloussuunnitteluprosessia. Koordinointi tapahtuu toimialojen kanssa vuorovaikutteisesti workshop-tilaisuuksissa liitteessä 1 esitetyn aikataulun mukaisesti.

Kevään 2018 aikana valmistellaan Vantaan kaupunkitasoinen palveluverkkosuunnitelma 2018-2027, joka viedään valtuuston käsittelyyn vuoden 2018 aikana. Toimitilainvestointiesitysten tulee perustua tähän valmiilla olevaan kaupunkitasoiseen palveluverkkosuunnitelmaan sekä taloussuunnitelmaesitysten laadinnan yhteydessä tarkistettuihin toimialakohtaisiin palvelutarpeisiin. Kaupunkitasoinen palveluverkkosuunnitelma 2018–2027 sekä valtuuston 13.11.2017 hyväksymä investointiohjelma ohjaavat vuotuista toimialojen toimitilainvestointiohjelman päivittämistä suunnitelmakaudella.

Tilakeskus valmistelee toimialojen päivitetystä toimitilainvestointiesityksistä koosteen, jota käsitellään palveluverkkosuunnittelun workshoppeissa sekä hankejohtoryhmissä.

Palveluverkkosuunnitteluprosessissa valmistellut päivitetyt toimialojen toimitilainvestointiesitykset käyttötalousvaikutuksineen käsitellään lautakunnissa talousarviokäsittelyn yhteydessä.

Kaupunkitasoinen investointiryhmä (hankejoto) sopeuttaa investointiesitykset investointikehykseen käymällä yksityiskohtaisesti läpi toimitilainvestointiesitysten päivitykset sekä kunnallistekniset hankkeet ja päättää keskeisistä taloussuunnitelmakauden investointiesityksistä. Toimitilainvestointiesitys sisällytetään kaupunginjohtajan taloussuunnitelmaesitykseen 2019–2022.

Toimialojen toimitilaesitysten laatimista on ohjeistettu tarkemmin taloussuunnitelman laadintaohjeiden investointiosassa kohdassa 9.3.

Lisätietoa palveluverkkosuunnittelusta antaa Kirsi Vatén 040 7030535.

4.2 Vantaan palveluverkon suunnittelutiedot

Palveluverkkoa koskevat suunnittelutiedot ovat MapInfo muodossa <K:\MapData\Palveluverkko\palvelupisteet> -kansioissa. Toimialan tietojen ylläpitäjien tulee päivittää nämä suunnittelutiedot teknisessä lautakunnassa syyskuussa käsiteltävän toimitilainvestointiohjelman mukaisiksi 31.8.2018 mennessä.

Talousarviokirjan karttaliitteiksi laaditaan kartat suurimmista uudisrakennushankkeista, korjausrakentamishankkeista sekä vuokra- ja osaketilojen muutostöistä. Nämä kartat sisällytetään kaupunginvaltuuston päättämässä muodossa talousarvion 2019 ja taloussuunnitelman 2019–2022 liitteeksi. Lisäksi TS 2019–2022 keskeiset hankkeet viedään kartta.vantaa.fi- sekä Vampatti-karttoihin.

5. Henkilöstö- ja koulutussuunnitelman laadintaohje 2019–2022

5.1 Lähtökohdat ja tarkoitus

Henkilöstö- ja koulutussuunnitelman laatiminen perustuu lakiin työnantajan ja henkilöstön välisestä yhteistoiminnasta kunnissa (449/2007). Laki määrittää kunnassa vuosittain laadittavan suunnitelman sisältöä. Vantaalla henkilöstö- ja koulutussuunnitelma muodostuu kahdesta osasta: henkilöstö- ja henkilöstömenosuunnitelmasta sekä koulutussuunnitelmasta ja ne laaditaan yhtenä kokonaisuutena tämän ohjeistuksen ja aikataulun mukaisesti liitteenä olevaan PowerPointiin ja Exceliin.

Henkilöstö- ja koulutussuunnittelu on osa toiminnan ja talouden suunnittelua sekä johtamista. Suunnittelussa määritellään strategian ja toiminnan vaatiman henkilöstön määrällinen ja rakenteellinen kokonaistarve sekä osaamistarve suunnittelukautena. Henkilöstö- ja henkilöstömenosuunnittelun tarkoituksena on tukea strategiasta johdettujen toiminnallisten ja taloudellisten tavoitteiden saavuttamista sekä ennakoida henkilöstökustannuksia. Lisäksi tavoitteena on ohjata organisaation toimintaa niin, että oikeat henkilöstöresurssit ovat oikeassa paikassa oikeaan aikaan. Koulutussuunnittelussa määritellään tarve- ja tavoitelähtöisesti keinot työntekijöiden ammatillisen osaamisen ylläpitämiseen ja edistämiseen. Suunnitelma tehdään tässä vaiheessa ilman maakunta- ja sotemuutoksen vaikutuksia. Lainsäädännön voimaantultua annamme uudet ohjeet, miten suunnittelu tehdään vuosien 2020–2022 osalta.

Henkilöstö- ja koulutussuunnitelman 2019–2022 lähtökohtia ovat strategia ja sen talouslinjaukset sekä toimintaympäristöanalyysi ja palvelutuotannon kannalta tärkeimmät osaamistarpeet lyhyellä ja pidemmällä aikavälillä. Henkilöstö- ja koulutussuunnittelu on kytketty osaksi taloussuunnitteluprosessia ja näin ollen laadittavan suunnitelman tulee olla realistinen ja sen toteuttaminen tulee olla talouden näkökulmasta mahdollista.

Henkilöstö- ja koulutussuunnittelun ydintä ovat henkilöstön määrän, rakenteen, osaamisen ja kohdentumisen määrittely seuraavien vuosien tarpeita varten. Henkilöstö- ja koulutussuunnittelu on ennen kaikkea toimienpiteiden suunnittelua ja varautumista toiminnan edellyttämiin henkilöstöä koskeviin muutoksiin.

5.2 Laatiminen ja kokoaminen

Henkilöstö- ja koulutussuunnitelma laaditaan yhtenä kokonaisuutena ja yhtenäisellä aikataululla. Suunnitelmaan kuuluu kaksi osaa, jotka ovat henkilöstö- ja henkilöstömenosuunnitelma sekä koulutussuunnitelma. Molempiin osiin löytyy valmiit pohjat liitteistä 4 ja 5.

Henkilöstö- ja koulutussuunnitelma laaditaan ensin tulosaluetasoisesti, jonka jälkeen niiden pohjalta tehdään toimialatasoinen koonti. Henkilöstökeskus tekee tulosalueiden suunnitelmiin perustuvista toimialojen koonneista kaupunkitasoisen henkilöstö- ja koulutussuunnitelman. Näin ollen ylempien tasojen suunnitelmat perustuvat tulosalueiden tarkkoihin suunnitelmiin.

Kaupunkitasoiseen suunnitelmaan liitetään muun muassa periaatteet, joilla pyritään ylläpitämään työkyvyttömyysuhan alaisten ja ikääntyneiden työntekijöiden työkykyä sekä työttömyysuhan alaisten työntekijöiden työmarkkinakelpoisuutta. Lisäksi suunnitelmaan liitetään kaupunkitasoiset tavoitteet tasa-arvon ja yhdenvertaisuuden kehittämiseksi.

5.2.1 Henkilöstö- ja henkilöstömenosuunnitelman laatiminen

Nyt laadittavan henkilöstö- ja henkilöstömenosuunnitelman pohjana on vuodelle 2018–2021 laadittu suunnitelma. Tulosalueet uudistavat suunnitelmansa siten, että vuoden 2019–2022 suunnitelman pohjana ovat apulaiskaupunginjohtajan antama talouskehys ja sen mukaiset tuottavuusvaateet.

Tulosaluetasoisien henkilöstö- ja henkilöstömenosuunnitelman 2019–2022 laadinnassa on keskeistä tunnistaa perustehtävään tarvittava osaaminen ja sen jälkeen tehdä johtopäätöksiä siitä, millainen on optimaalinen henkilöstörakenne. Suunnitelmaan dokumentoidaan, miten henkilöstörakenne on suunnittelukauden aikana muuttumassa, miten tavoiteltuun henkilöstörakenteeseen voidaan päästä ja millaisella aikataululla muutos saadaan toteutettua.

Suunnitelmassa käytetään pohjatietona esimiestyön apuvälineenä toimivaa vakanssimuutossuunnitelmaa. Vakanssimuutossuunnitelman painopiste on vuosissa ja siinä esimies suunnittelee alustavasti, mitkä vakanssit tullaan korvaamaan erilaisella tehtäväkuva- ja osaamisprofiililla ja mistä vakansseista luovutaan tehtävien uudelleen järjestelyiden kautta kokonaan.

Tulosaluejohtaja päättää, tehdäänkö tulosalueella vain tulosaluetasoinen henkilöstö- ja henkilöstömenosuunnitelma vai tekevätkö kaikki tai osa tulosyksiköistä – esimerkiksi henkilöstömäärältään suuret tai muutosten edessä olevat - myös tulosyksikkötasoisien suunnitelman.

5.2.2 Koulutussuunnitelman laatiminen

Tulosalueen on laadittava koulutussuunnitelma kaikista tulosalueen henkilöstölle suunnatusta kehittämistoimista ja koulutuksista. Tulosalueen koulutussuunnitelma pohjautuu tulosalueen tarpeisiin ja muutoksiin toimintaympäristössä sekä nykyisen henkilöstön osaamiseen. Nykyinen osaaminen on selvitetty tulos- ja kehityskeskusteluiden yhteydessä kehityssuunnitelmaa laadittaessa.

Suunnitelmassa arvioidaan koko henkilöstön ammatillista osaamista, mutta koulutusta ja kehittämistoimia voidaan kohdentaa tarpeen ja strategian mukaisesti talouskehityksen sisällä. Nyt laadittavaa koulutussuunnitelmaa ei tehdä henkilötasolla, mutta kaikki ammatti- tai henkilöstöryhmät tulee olla mainittuna, joko ammattiryhmittäin tai yksiköittäin.

Koulutussuunnitelmassa kuvataan, miten osaamistarpeet priorisoidaan, mitkä osa-alueet valitaan tärkeimmiksi osaamisiksi sekä millaisilla keinoilla puuttuva osaaminen hankitaan siihen varattujen määrärahojen puitteissa. Priorisointia voidaan tehdä myös järjestyksen avulla, tärkein ensimmäiseksi. Suunnitelman tehtävä on auttaa esimiehiä ja johtajia näkemään strategisesti olennaisen koulutuksen tarve. Koulutussuunnitelmassa määritellään, millaisia työkaluja ja keinoja valitaan, kun halutaan kehittää jo olemassa olevaa osaamista.

Osa tulosalueista tuottaa kaupunkitasoista kaikille toimialoille suunnattua koulutusta ja kehittämistä. Tiedot tulosalueen tarjoamasta koko kaupungille suunnatusta koulutuksesta ja kehittämisestä kerätään erikseen eikä niitä liitetä tässä vaiheessa tulosalueen koulutussuunnitelmaan. Henkilöstökeskus ohjeistaa tämän kaupunkitasoisen koulutussuunnitelman kokoamisen erikseen.

5.2.3 Suunnitelmien kokoaminen ja käsittely

Tulosaluetasoiset henkilöstö- ja koulutussuunnitelmat lähetetään niiden valmistuttua sähköpostin liitetiedostona oman toimialan henkilöstöyksikköön seuraaville yhteyshenkilöille toimialan aikataulun mukaisesti:

- Sivistystoimi: henkilöstöpäällikkö Anne Manner
- Sosiaali- ja terveystoimi: henkilöstöpäällikkö Anneli Hyvärinen

- Konserni- ja asukaspalvelut: työmarkkinasuunnittelija Anne-Maria Kuronen ja työmarkkinapäällikkö Pia Viskarinen-Soutamo
- Maankäyttö, rakentaminen ja ympäristö: henkilöstösuunnittelija Tarja Huhtakallio
- Kaupunginjohtajan toimiala: työmarkkinasuunnittelija Anne-Maria Kuronen ja työmarkkinapäällikkö Pia Viskarinen-Soutamo

Henkilöstöpäällikkö toimittaa tulosaluetasoiset henkilöstö- ja koulutussuunnitelmat sekä toimialatasoisen henkilöstö- ja henkilöstömenosuunnitelman budjettineuvotteluiden jälkeen 6.9.2018 mennessä henkilöstökeskukseen työmarkkinasuunnittelija Anne-Maria Kuroselle. Työmarkkinasuunnittelija Anne-Maria Kuroselle ilmoitetaan sähköpostilla myös mahdolliset henkilöstö- ja henkilöstömenosuunnitelmiin tulleet muutokset käyttösuunnitelman hyväksymisen jälkeen.

Henkilöstö- ja koulutussuunnitelman laadinnan yhteydessä kootaan lisäksi talousarviokirjaan tulevat toimiala- ja tehtäväaluekohtaiset henkilöstömäärät. Toimialan henkilöstöpäällikkö toimittaa taulukot myöhemmin ilmoitettavan aikataulun mukaisesti työmarkkinasuunnittelija Anne-Maria Kuroselle, joka toimittaa kaupunkitasoisen koontin taloussuunnitteluun.

Toimialan henkilöstöpäällikkö tai muu yllä mainittu yhteyshenkilö ohjeistaa oman toimialan tulosalueet tarkemmin henkilöstö- ja henkilöstömenosuunnittelun laadintaa ja aikataulua sekä tarvittaessa konsultoi sisältöön liittyvissä kysymyksissä. Henkilöstöpäällikkö ohjeistaa myös oman toimialan tulosalueet koulutussuunnitelman aikatauluun liittyen ja tarvittaessa henkilöstökeskuksen toimialakohtainen asiakkuusvastaava tukee ja konsultoi koulutussuunnitelman laadintaa.

Kaupunkitasoinen henkilöstö- ja koulutussuunnitelma käsitellään kaupungin yhteistoimintaryhmässä syksyllä.

Avaimessa on henkilöstö- ja koulutussuunnitelman laatimiseen liittyvää tietoa:

[Etusivu – Palvelut - Johtaminen ja toimivat työyhteisöt - Henkilöstö- ja koulutussuunnittelu](#)

5.2.4 Suunnitelmien seuranta sekä tehtäviin ja virkoihin liittyvät muutokset

Toimialalla sovitaan parhaiten johtamisjärjestelmään sopiva tapa seurata tulosalueen henkilöstö- ja koulutussuunnitelman toteutumista (määrällistä ja laadullista) sekä toimiala- että tulosaluetasolla.

Työnantajalla on mahdollisuus saada verovähennys osaamisen kehittämisestä, joka perustuu koulutussuunnitelmaan. Osaamisen kehittymistä ja suunnitelman toteutumista tulee seurata työntekijäkohtaisesti ja koulutukseen käytetty aika tulee todentaa. Vantaalla kaikki osaamisen kehittämisen tiedot kootaan ja raportoidaan Osuma koulutustenhallintajärjestelmässä.

Vahvistettu henkilöstö- ja henkilöstömenosuunnitelma toimii yhtenä perusteena täyttölupaa haettaessa ja vakansseihin liittyvissä muutoksissa, joissa on oma valmistelu- ja päätöksentekoprosessi.

5.3. Henkilöstö- ja koulutussuunnitelman tietopohja

Tulosaluejohtaja voi käyttää apuna suunnitelman laatimisessa päivittäisiä johtamisensa välineitä (tulokortti, palvelustrategia, tulosalueen henkilöstö- ja henkilöstömenosuunnitelma tai koulutussuunnitelma 2018, käyttösuunnitelma SAP:sta jne.).

Toimialanhenkilöstöyksikkö toimittaa alla mainitut taustaluvut:

- Koulutustaso, ikäjakauma, sukupuolijakauma, äidinkieli-jakauma, vakituisten lähtövaihtuvuus

- Vakituisten ja määräaikaisten henkilöstömäärät
- Eläkepoistumaennusteen vuosille 2019–2022
- Tulosalue-/tulosityksikkötasoinen vakanssilistaus ja nykytilanne henkilöstöstä

Tarvittaessa sovitaan erikseen muista toimitettavista tiedoista tulosalue-/tulosityksikkötasolla suunnittelun tueksi.

5.4 Tulosalueen henkilöstö- ja koulutussuunnitelma 2019–2022

Tulosalueen henkilöstö- ja koulutussuunnitelman 2019–2022 kuuluvat seuraavat osa-alueet:

I HENKILÖSTÖ- JA HENKILÖSTÖMENOSUUNNITELMAOSIO

Henkilöstö- ja henkilöstömenosuunnitelma tehdään liitteessä 4 olevan PowerPointin pohjiin.

II KOULUTUSSUUNNITELMAOSIO

Koulutussuunnitelmaan (liite 5) merkitään kaikki tulosalueen henkilöstöä koskeva vuonna 2018 toteutettava osaamisen kehittäminen. Suunnitelmassa kuvataan seuraavat osa-alueet:

- Muutos, kehittämisen kohde tms., johon varaudutaan
- Vaadittava osaaminen, osaamisalue/teema ja osaamistarpeet ja/tai muutokset osaamisvaateissa
- Nykyisen henkilöstön osaaminen: arvio ammatillisen osaamisen kehittämistarpeista
- Henkilöstö/ammattiryhmä
- Osaamisen kehittämisen keinot, koulutukset ja kehittämistoimenpiteet
- Seurantamenettelyt ja raportointi

6. Taloussuunnitelman 2019–2022 laadinta ja perustelut

6.1 Toiminta ja talous

Taloussuunnitelman laadinta etenee luvussa 2 esitetyn sekä laadintaohjeen lopussa liitteenä 1 olevan tarkemman aikataulun mukaisesti. Taloussuunnitelman laadintaa ohjaa kaupunginjohtajan kehys- ja talousarvioneuvottelut. Investointiohjelman laadintaa ohjaa myös palveluverkkosuunnittelun toimintamalli.

Strategisella suunnittelulla, toimintaympäristön muutosten tuntemuksella sekä palvelujen tuotantotapojen ja nykyisen toiminnan arvioinnilla hallitaan kaupungin käyttö- ja investointitalouden menokasvua ja turvataan kaupungin rahoituksellinen asema. Määrärahojen käyttö kohdennetaan palvelujen tuottamisen kannalta välttämättömiin, kuten sopimuksiin sidottuihin, lakien säätämiin sekä valtuuston päättämiin tehtäviin. Toimenpiteitä suunniteltaessa tulee etsiä keinoja, joilla on vaikutusta myös seuraavan suunnitelmakauden toimintamenoihin.

Maksut ja taksat tarkistetaan ja päätetään erikseen talousarvioprosessin yhteydessä. Maksuja ja taksoja korotetaan lähtökohtaisesti kustannusten nousua vastaavasti asiakasmaksuasetuksen rajoissa. Maksuja ja taksoja määriteltäessä huomioidaan kaupungin kokonaistaloudellinen etu ja kaupungin strategiassa määritellyt tasa-arvon ja yhdenvertaisuuden edistämisen tavoitteet ja velvoitteet. Maksukorotuksien osalta on huomioitava 1.6.2017 voimaan tulleen hallintosäännön määräykset maksujen ja korvausten vahvistamisesta. Toimintatuottojen budjetoinnissa on huomioitava maksujen ja taksojen korotukset, volyymin muutokset, aiempien vuosien toteuma sekä kaikki kertaluontoiset korvaukset ja myyntituotot.

Vuoden 2019 talousarvion ja suunnitelmakauden 2020–2022 valmistelu perustuu valtuustokauden strategian 2018–2021 taloustavoitteisiin, joissa keskeistä on talouden tasapainottamisen jatkaminen. Talousarvion laadintaprosessissa huomioidaan talousarvion 2017 toteutuminen sekä realistinen vuoden 2018 käyttösuunnitelman toteumaennuste, päätetyt ja tiedossa olevat lainsäädännölliset, organisatoriset ja toiminnalliset muutokset sekä kaupunginhallituksen kehyspäätös 4.6.2018.

Vantaan kaupungin taloussuunnitelmaa 2019–2022 valmistellaan ennen maakunta- ja sote-uudistuksen lainsäädännön vahvistamista vuonna 2018 voimassa olevan organisaation mukaisesti. Vuosien 2020–2022 osalta toimialojen ja liikelaitosten on syytä varautua muuttamaan budjetointiperusteita maakunta- ja sote-uudistuksen lainsäädännön eduskuntakäsittelyn jälkeen uudistuksen vaikutukset huomioiviksi ennen elokuun toimialakohtaisia budjettineuvotteluja.

6.2 Käyttötalouden sisältö

Kaupunginhallitus päättää 4.6.2018 taloussuunnitelman kehyksestä. Kehyspäätös annetaan toimialoille toimintatuottojen, toimintamenojen ja investointien osalta. Toimialojen on noudatettava päätettyä kehystä taloussuunnitelmaesityksiä laadittaessa. Taloussuunnitelma laaditaan vuosille 2019–2022, vuosi 2019 on sitova talousarviovuosi.

Käyttötalouden budjetointiperiaatteet

Bruttoperiaatteella tarkoitetaan sitä, että tulot ja menot sisällytetään talousarvioon ja -suunnitelmaan bruttomääräisinä eli menoja ei vähennetä tuloista.

Nettoperiaate tarkoittaa, että talousarviossa sitovuus määritellään tulojen ja menojen erotuksena. Tämä on tarkoituksenmukaista tehtävissä, jotka rahoitetaan pääosin palvelujen myynti- ja maksutuloilla. Nettobudjetoidut tehtäväalueet/yksiköt budjetoidaan aina omana talousarviokohtanaan käyttötalouden osaan. Talousarvion loppusummaan sisältyvät näiden yksiköiden bruttotulot ja -menot, vaikka valtuusto päättää sitovaksi määrärahaksi tai tuloarvioksi toimintakatteen.

Käyttötalouden sisältö

Kaupunginvaltuuston päättämät tehtävät, sitovat tavoitteet ja niiden toteuttamiseen myönnettävät määrärahat ja tuloarviot ovat muutettavissa vain kaupunginvaltuuston päätöksellä. Nettobudjetoitujen toimintojen osalta valtuusto päättää toimintakatteen yksiköittäin ja liikelaitosten liikeylijäämän tavoitteista liikelaitoksittain. Talousarvioesitykset tulee valmistella mahdollisimman tarkalla tasolla jo talousarviovaiheessa, jotta valmistelun aikana päätetyt muutokset voidaan kohdistaa tarkoituksenmukaisesti. Tarkka suunnittelu myös nopeuttaa käyttösuunnitelmien laatimista.

Käyttötalouden perustelut annetaan tehtäväalueittain. Perusteluilla pyritään osoittamaan annettujen tavoitteiden, tehtävien ja määrärahan käyttötarkoituksen riippuvuusuhde. Tehtäväaluekohtaiset perustelut muodostavat samalla vuosikolmanneksittain toteutuneesta toiminnasta annettavan raportoinnin perustan.

Perustelut sisältävät mm. toiminnan kuvauksen ja toiminataympäristön muutokset, toimialan keskeiset tavoitteet, toiminnan keskeisen muutokset ja palvelujen kehittämisen TS-kaudella sekä määrärahan käyttötarkoitusta kuvaavat ja täydentävät muut perustelut sekä tuottavuutta ja vaikuttavuutta kuvaavat tunnusluvut. Käyttötalouden tekstien sisältöä on kuvattu tarkemmin kohdissa 3.2–3.5 ja taloussuunnitelman laadintaohjeiden liitteenä olevissa mallipohjissa "Toimiala kaikki yhteensä" ja "Tehtäväalue" (Liite 6).

Talousarviokirjassa kaupunkitason tuloslaskelma esitetään kaikkien suunnitelmavuosien osalta. Kaikkien toimialojen, liikelaitosten ja rahastojen talousarvio- ja taloussuunnitelmavuodet tulee suunnitella riittävällä tarkkuudella tiliryhmien (henkilöstömenot, asiakas- ja muiden palvelujen ostot, avustukset, aineet ja tarvikkeet sekä muut menot) suhteen, jotta tuloslaskelmasta muodostuu looginen esim. tilinpäätöstietoihin verrattuna.

Kaikissa talousarvion valmistelu- ja päätösversioissa käyttötalouden sisältää tuloslaskelman, jossa esitetään tiedot edellisestä tilinpäätöksestä, kuluvan vuoden talousarviosta, talousarvioesityksestä 2019 ja suunnitelmavuosista 2020–2022. Tehtäväalueetasolla esitetään tuloslaskelma, jossa vertailutietoina ovat kuluvan vuoden talousarvio sekä edellisen vuoden tilinpäätös.

6.3 Talousarvion tuottavuutta ja vaikuttavuutta kuvaavat tunnusluvut

Tehtäväalueen käyttötalouden osassa esitetään tehtävä-/tulosalueen tuottavuutta ja vaikuttavuutta kuvaavat tunnusluvut. Talousarviokirjassa esitettävät tunnusluvut ovat kaupunginvaltuuston ja -hallituksen, lautakuntien ja toimialojen ylimmän johdon työkaluja. Lautakunnan talousarvioesitysmateriaaliin sekä käyttösuunnitelmiin voidaan sisällyttää myös muita esim. volyyymia kuvaavia tunnuslukuja.

Talousarviokirjassa esitetään tunnusluvuista aikasarja, joka sisältää TP 2016, TP 2017, KS 2018 ja TA 2019 -luvut. Taloussuunnitelmavuosille ei laadita tunnuslukuja. Tunnusluvut laaditaan vuoden 2018 talousarvion laadinnassa olleille pohjille ja ne tuotetaan toimialan budjettineuvotteluun mennessä.

Tulosalueen käyttötalouden osassa esitetään tuottavuutta ja vaikuttavuutta kuvaavat tunnusluvut. Tulosaluetta kohti tunnuslukujen maksimimäärä on 10 kappaletta.

6.4 Käyttötalouden budjetointiohjeet

6.4.1 Toimintatuotot

Toimintatuottojen budjetoinnissa on huomioitava maksujen ja taksojen korotukset, toiminnan ja volyymin muutokset sekä suunnitteilla olevat kertaluontoiset myyntituotot. Taloussuunnitelmavuosille 2019–2022 on huomioitava kustannustason nousun lisäksi toiminnan muutosten vaikutukset.

Sisäisiä tuloja budjetoidessa on varmistettava, että sitä vastaava meno on budjetoitu ostavalla yksiköllä ja että se perustuu keskinäiseen sopimukseen. Sisäisten tulojen ja menojen on täsmättävä kaupungin tuloslaskelmassa. Kehykseen 2019 huomioidaan sisäisten tulojen korotus 1,5 % mukaan, kuten sisäisissä menoissa.

Toimintatuotot jaotellaan seuraavasti:

- Myyntituotot
- Maksutuotot
- Tuet ja avustukset
- Muut toimintatuotot

6.4.2 Toimintamenot

Toimintamenot budjetoidaan seuraavasti:

- Henkilöstömenot
- Palvelujen ostot
  - o erikseen asiakaspalveluostot ja muiden palvelujen ostot
- Aineet, tarvikkeet ja tavarat
- Avustukset
- Muut toimintamenot ja muut vuokrat paitsi sisäiset vuokrat, jotka ladataan taloussuunnittelun toimesta.

SAP taloussuunnittelujärjestelmään muiden kuin henkilöstömenojen budjetoinnista ohjeistetaan tarkemmin luvussa 10.

Sisäisiä menoja budjetoidessa on varmistettava, että sitä vastaava tulo on budjetoitu myyväällä yksiköllä ja että se perustuu keskinäiseen sopimukseen. Sisäisten tulojen ja menojen on täsmättävä kaupungin tuloslaskelmassa. Kehykseen huomioidaan sisäisten menojen korotus 1,5% mukaan, kuten sisäisissä tuloissa.

Henkilöstömenot budjetoidaan SAP -henkilöstömenosuunnittelun kautta. Toimialat tarkistavat budjetoidut toimet seuraavaa prosessia noudattaen:

Henkilöstöpalvelusihteerit ovat toimittaneet helmikuun aikana toiminnanohjausjärjestelmästä ajetun täyttösuunnitelman tarkistettavaksi esimiehille. Täyttösuunnitelma on toiminnanohjausjärjestelmän (SAP HR) raportti budjetoiduista toimista ja niiden tilasta. Tarkistetut täyttösuunnitelmat palautetaan henkilöstöpalvelusihteereille, jotka päivittävät tiedot toiminnanohjausjärjestelmään.

Vuoden 2019 talousarviota varten SAP -henkilöstömenosuunnitteluun ladataan huhtikuussa maaliskuun 2018 palkanmaksun mukaiset budjetoidut toimet. Se sisältää esimiesten ilmoittamat täyttösuunnitelmiin tehdyt muutokset ja korjaukset. Ennen latausta tehdään eHijat – SAP HR -erityisajo, joka päivittää kustannustenjakotiedot niistä budjetoiduista toimista, jotka kohdentuvat usealle yksikölle.

Palkat ja palkkiot, joille ei ole budjetoitua toimea, budjetoidaan lukittujen tilien syöttölomakkeen kautta. Budjetoidessa lukittujen tilien kautta, palkkioihin ja palkkioihin tulevat muutokset on laskettava erikseen.

Kaikkien vakinaisten vakanssien budjetointiin tulee käyttää budjetoitujen toimien lomaketta. Uusista vakinaisista vakansseista täytetään Uudet budjetoidut toimet excel-lomake (liite 7), joka toimitetaan taloussuunnitteluun.

Taloussuunnittelu lähettää tiedon toimialoille, milloin budjetoitujen toimien tiedot ovat tarkistettavissa (aikaisintaan 10.4.2018), sekä ohjeen korjaustarpeiden ilmoittamisesta ja uusien budjetoitujen toimien perustamisesta järjestelmään.

Kunta-alan työ- ja virkaehtosopimuksen palkankorotukset

Sopimuskausi on ajalle 1.2.2018 – 31.3.2020, joka sisältää palkantarkistukset sekä muut kustannusvaikutteiset työehtojen muutokset. Lisäksi sopimukseen sisältyy erillinen tuloksellisuuden perustuva kertaerä, joka maksetaan tammikuussa 2019. Korotukset vaihtelevat sopimuksittain, eikä näin ollen henkilöstömenosuunnittelua varten voida määrittellä kiinteää korotusprosenttia ~~ä~~ toimialojen ja liikelaitosten kehukseen 2019 sisällytetään palkankorotusta varten euromääräinen summa, joka valmistuu kehysvalmisteluun.

Varhe-eläkemaksun budjetointi

Vuodelle 2019 budjetoitavat maksut perustuvat 2018 ennakkotietoon, jota on korotettu Kevasta saadulla kertoimella. Taloussuunnittelu toimittaa toimialoille henkilöstöpalveluilta saadut euromäärät, jotka budjetoidaan tilille 410200. Varhe-maksujen budjetoinnin tueksi toimialan talousyksikkö voi pyytää henkilöstöpalveluista koko toimialaa koskevan toimintayksikkölistan. Listojen edelleen toimittamista tulosalueille vastaa toimiala.

Siirtyneiden toimintojen (ISS, Vantti Oy ja HSY) eläkevastuut budjetoidaan tilille 412008 Muut siirtyneet eläkevastuut. Niistä toimitetaan tiedot Varhe-maksu laskelman yhteydessä. HUS-eläkevastuut budjetoidaan tilille 412007. Kunnan maksamat eläkkeet tilillä 412005 ei saa käyttää edellä olevien eläkemaksujen budjetointiin (henkilöstöpalvelujen ohje).

Vuoden 2019 eläke-, työttömyys- ja sairausvakuutusmaksut sekä lomarahahan osuus

SAP suunnittelujärjestelmään tallennetaan vuodelle 2019 sivukuluprosentit sekä lomarahaprocentti, joka on 3,5 % (kiky sopimus). Järjestelmä huomioi eri palkkatileiltä maksettavat prosentit ml. palkkatilit, joissa kaupunki toimii sijaismaksajana. Palkkojen sivukulujen lasketus voidaan tehdä vasta jälkeen.

Henkilöstömenojen vuoden 2019 sivukuluprosentit:

- Palkka sekä eläkeperusteinen kaupunki ja liikelaitokset 19,80%
- Sosiaalimaksut kaupunki ja liikelaitokset pl. KuPela yhteensä 4,52% ja KuPela 5,12% *muodostuvat seuraavista maksuista:*
  - Sairasvakuutusmaksu 1,08 % (Kiky sopimus)
  - Muut sosiaalivakuutusmaksut 0,07 % (arviossa käytetään vuoden 2017 prosenttia)
  - Työttömyysvakuutusmaksu 2,97 % (Kiky sopimus)
  - Tapaturmavakuutusmaksu kaupunki ja liikelaitokset pl. KuPela 0,40% ja KuPela 1,0 %

Henkilöstömenot budjetoidaan myös suunnitelmavuosille 2020–2022. Jatkovuosille huomioidaan ainoastaan henkilöstö- ja henkilöstömenosuunnitelman mukaiset muutokset. Henkilöstö- ja henkilöstömenosuunnitelmassa on henkilöstömäärät kuvattu sekä ilman maakunta- ja sote-uudistuksen vaikutuksia, että vaikutukset huomioiden. Henkilöstömenot budjetoidaan jatkovuosille ennen maakunta- ja sote-uudistuksen lainsäädännön vahvistamista vuonna 2018 voimassa olevan organisaation mukaisesti. Toimialojen ja liikelaitosten on syytä varautua muuttamaan henkilöstömenojen budjetointia maakunta- ja sote-uudistuksen lainsäädännön eduskuntakäsittelyn jälkeen uudistuksen vaikutukset huomioiviksi ennen elokuun toimialakohtaisia budjettineuvotteluja.

Henkilöstökeskus valmistelee henkilöstömääristä talousarvioon toimiala- ja tehtäväaluekohtaiset henkilöstömäärätaulukot. Toimialojen henkilöstöyksiköt saavat siitä erillisen ohjeen. Erillisiä taulukoita ei tarvitse toimittaa enää taloussuunnitteluun.

Asiakaspalveluostoihin budjetoidaan kuntalaisille hankitut palvelut, joita ostetaan kunnan ulkopuolisilta palvelun tuottajilta. Nämä perustuvat pääosin kunnan ja palvelutuottajan välisiin sopimuksiin. Budjetoinnissa on huomioitava ostettavien palveluiden hinnan ja volyymin muutokset.

Muiden palveluiden ostoina budjetoidaan palvelutuotantoon liittyvät tuki- ja asiantuntijapalvelut sekä sopimusten mukaiset palvelukokonaisuudet. Ateria- puhtaus- ja muiden käyttäjäpalveluiden budjetoinnissa noudatetaan alla olevaa ohjetta.

Ateria- puhtaus- ja muiden käyttäjäpalveluiden budjetointi

Ostoyksikkö vastaa kaupungin käyttäjäpalveluiden eli ateria-, puhtaus-, aula- ja turvallisuuspalveluiden järjestämisestä.

Ateriapalvelujen ostot (sekä Vantaan Tilapalvelut Vantti Oy:n että muiden palveluntuottajien) budjetoidaan tilille 441084. Ostoyksikkö huolehtii henkilöstöruokailun budjetoinnista.

Vuoden 2019 ateriapalveluiden budjettiluvun laskentaan vaikuttavia asioita:

- koulujen ja päiväkotien oppilas- ja lapsimäärien muutokset, uudet ja poistuvat kohteet, palveluntuottajan vaihtuminen
- ostoyksikkö ilmoittaa huhtikuussa Vantaan Tilapalvelut Vantti Oy:n ja muiden palveluntuottajien arvioidut hinnanmuutokset vuodelle 2019
- talousarviossa 2019 tulee huomioida vuosien 2018 uusista ja poistuneista kohteista johtuva ateriämäärien muutos sekä ilmoitetut hinnanmuutokset

Valvonta-ateriat budjetoidaan tilille 441084 arvonlisäverolliseen hintaan. Valvonta-aterioiden ostolaskujen tilioinnissa arvonlisävero käsitellään vähennysrajoitteisena ostona (laskun alv-koodi 01).

Kokouslounaat budjetoidaan tilille 441084 toimialan omalle kustannuspaikalle.

Puhtaanapitoon sisältyvät siivouspalvelujen ostot sekä Vantti Oy:ltä että muilta palveluntuottajilta budjetoidaan tilille 447083.

Pohjalukuna käytetään vuoden 2017 toteutunutta laskutusta. Tätä toteutunutta summaa verrataan vuoden 2018 budjetoituun erään. Talousarvioon 2019 huomioidaan vuosien 2018 käyttöönotettujen uusien ja poistuneiden tilojen kustannusvaikutukset. Olemassa olevien ja uusien tilojen siivottavat neliötiedot löytyvät uudesta kiinteistöhallintajärjestelmästä (KIHA). Lisäksi tulee huomioida ostoyksikön huhtikuussa ilmoittamat palveluntuottajien hinnanmuutokset.

Aulapalvelut budjetoidaan tilille 447085 Vahtimestari-palvelujen ostot. Se osa aulapalveluista, jossa toimialalla on omaa henkilöstöä, tulee budjetoida normaalisti henkilöstömenojen kautta. Lisäksi säännöllisen aula-/ kouluisäntäpalvelun ylittävät palvelujen hankinnat on arvioitava erikseen talousarviota laadittaessa.

Turvapalvelut, kiinteän vartijan (sekä Vantti Oy että muut palveluntuottajat) ja kiertävän vartijan hankinnat, mobiilivartiointi sekä rahojen kuljetuspalvelut budjetoidaan tilille 447087 Turvapalveluiden ostot. Lisäksi säännöllisen vartijapalvelun ylittävät hankinnat on arvioitava erikseen talousarviota laadittaessa.

Lisätietoja käyttäjäpalveluiden budjetoinnista antaa Vesa Urtti 09 839 22210. Mikäli toimialat tarvitsevat tilastotietoa palveluntuottajien laskutuksesta kohteittain/palveluittain, voimme pyytää niitä tarvittaessa palveluntuottajilta.

Aineisiin, tarvikkeisiin ja tavaroihin budjetoidaan mm. toimisto- ja koulutarvikkeet, kirjallisuus, elintarvikkeet, vaatteisto, lääkkeet ja hoitotarvikkeet, puhdistusaineet ja -tarvikkeet, poltto- ja voiteluaineet sekä lämmön, veden ja sähkön hankintamenot. Kalustohankinnat, jotka alittavat pienhankintarajan (10 000 €) ja lisähankinnat ensikertaiseen kalustamiseen budjetoidaan tähän tiliryhmään kuuluville tileille.

Avustuksiin budjetoidaan kotitalouksille maksetut tuet ja muut avustukset sekä palveluseleleistä aiheutuvat menot palvelun tuottajan tuottamiin palveluihin, jotka asiakkaalle on myönnetty. Avustukset yhteisöille sisältää myös työmarkkinatuen kuntaosuuden.

Vuokrat budjetoidaan rakennuksista ja huoneistoista sekä koneista ja laitteista ml. leasingvuokrat. Sisäiset vuokrat toimitiloista tarkistetaan erillisen ohjeen mukaisesti, joka on toimitettu toimialojen yhdyshenkilöille 28.2.2018.

6.4.3 Sisäiset vuokrat

Sisäisen vuokran budjetointi

Toimialojen tulee varmistaa, että tilakeskuksen tiedot toimialan käytössä olevista tiloista ja veloittavista kustannuspaikoista ovat oikein. Sisäinen vuokra lasketaan maaliskuun lopussa toimialojen tarkistamille tiloille ja vuokrat sisällytetään toimialojen talousarvio 2019 kehukseen laskelman mukaisesti. Tilavuokrat veloitetaan vuonna 2019 todellisen käytön mukaan. Käytössä olevien ja suunniteltujen tilojen tarkistus on siten tehtävä huolella talousarvion oikeellisuuden varmistamiseksi.

Toimialojen käytössä olevat tilat tarkistetaan kiinteistöhallintajärjestelmän (Kiha) tiedoista, josta tilakeskus koostaa kullekin toimialalle excel -tiedoston. Tiedostosta tarkistetaan käytössä olevat toimitilat, kustannuspaikat ja neliömäärät. Toimialojen tulee myös ilmoittaa uudet vuoden 2019 aikana tulevat kohteensa sekä poistuvat kohteet. Excel-tiedoston lisäksi toimialojen vastuuhenkilöille annetaan määräaikaiset yhteiskäytötunnukset Kiha-järjestelmään, jotta toimialat voivat tarkastella tilojaan pohjakuvaselaimen avulla. Tarkistustiedosto toimitetaan toimialojen vastuuhenkilöille sähköpostilla 2.3.2018 mennessä, joka sisältää myös ohjeen, miten korjaukset tulee tehdä tiedostoon.

Korjatut/tarkistetut tiedostot muutospyyntöineen palautetaan tilakeskukseen sähköpostilla osoitteeseen "Yht Toimitilat isännöinti" viimeistään 27.3.2018. Yhteyshenkilöinä toimivat kunkin tulosalueen alueisännöitsijät (Pasi Simola, Thomas Härmälä, Erja Nurmisto ja Ulla Puranen-Mashalla) ja toimitilapäällikkö Pasi Salo.

Tilakeskus tekee toimialojen ilmoittamien tietojen perusteella tarvittavat korjaukset ja laskee sisäiset vuokrat Kiha-järjestelmässä. Aineiston valmistuttua Taloussuunnittelu lataa sisäiset vuokrat SAP taloussuunnittelu-järjestelmään tilille 905800 tilakeskuksen toimittaman aineiston perusteella toukokuussa 2018.

6.4.4 Projektien budjetointi

Projektien perustaminen, hallinnointi ja seuranta tehdään Vantaan projektimallin mukaisesti. Yksittäisten projektien, toimialojen ja tulosalueiden projektisalkkujen hallinnoinnissa sekä raportoinnissa käytetään Keto Software -järjestelmää. Avaimen Lomakkeet ja ohjeet osiossa on Vantaan projektimallin sivustot, jonne on tallennettu em. projektimalli liitteineen, järjestelmän käyttöohjeet sekä hyödyllistä tietoa projektien hallinnoinnista.

Kansallista ja kansainvälistä rahoitusta suositellaan haettavaksi valtuustokauden strategiaa tai ohjelmia sekä toimialojen erityistavoitteita toteuttaviin projekteihin. Projektiesityksissä tulee esittää selkeästi projektin hyötytavoitteet sekä kustannukset. Projektitoiminta huomioidaan kehystä 2019 laadittaessa: vuonna 2018 päättyvien projektien sekä 2019 alkavien ja jatkavien projektien vaikutus talousarvioon tulee esitellä kaupunginjohtajan toimialakohtaisissa kehysneuvotteluissa. Talousarvion tuloihin ja menoihin tulee budjetoida ne hankkeet ja projektit, joille on jo myönnetty rahoitus tai sille rahoituksen myöntäminen on todennäköistä. Omarahoitteiset projektit, jotka päätetään käynnistää kesken talousarviovuoden, tulee pääsääntöisesti rahoittaa kuluvan vuoden käyttösuunnitelmasta.

Kaupunginjohtajan toimialalle on tehty keskitetty varaus kaupunkitason strategisesti merkittävien projektien omarahoitusosuuksien maksamista varten. Omarahoitusosuuden maksamista varauksesta haetaan taloussuunnittelusta projektin esiselvityksellä sekä rahoittajalle tehtävällä rahoitushakemuksella. Omarahoitusosuutta voi hakea projekteille, jotka ovat uusia ja joita ei ole pystytty huomioimaan käyttösuunnitelmassa. Omarahoitusosuutta ei voida maksaa tästä varauksesta, mikäli projekti on ollut käynnissä jo edellisellä vuonna. Kaupunginjohtaja päättää keskitetystä varauksesta maksettavat omarahoitusosuudet aina tapauskohtaisesti strategisen merkittävyyden perusteella. Budjetoitua varausta ei voida ylittää.

Taloudellisesti merkittävistä projekteista, jotka päätetään toteuttaa ja joista saadaan rahoituspäätös vasta talousarviovuoden kuluessa, tulee sitovuustasojen ylittyessä tehdä määrärahamuutosesitys rahoituspäätösten mukaisesti loka-marraskuussa 2019.

6.4.5 Suunnitelman mukaiset poistot

Suunnitelmapoistot edellyttävät kunnalta poistosuunnitelman laatimista sekä erillistä pysyvien vastaavien hyödykkeiden seuranta ja poistojen laskentajärjestelmän ylläpitämistä. Vantaan kaupungin 1.6.2017 voimaan astuneen hallintosäännön (15 luku, § 7) mukaan kaupunginvaltuusto hyväksyy suunnitelmapoistojen perusteet ja kaupunginhallitus hyväksyy hyödyke- tai hyödykeryhmäkohtaiset poistosuunnitelmat.

Poistonlaisia investointeja ovat pysyvien vastaavien muiden hyödykkeiden kuin maa- ja vesialueiden ja sijoitusten hankinnat. Alle 10 000 euroa koskevat hankintamenot budjetoidaan käyttötalousmenoksi.

Taloussuunnitelman poistojen luotettava budjetointi edellyttää, että investoinnit suunnitellaan riittävällä tarkkuudella ja investointien kuluvan vuoden ennuste sekä suunnitellut valmistumisajat (rakentaminen ja aineeton omaisuus osalta) syötetään taloussuunnittelujärjestelmässä investointien talousarvioon.

Suunnitelmapoistot esitetään toimialan tuloslaskelmaosan poistot -rivillä sekä kaupungin tuloslaskelmissa. Toimialat eivät budjeto poistoja, vaan järjestelmä laskee ne taseessa olevan käyttöomaisuuden osalta poistosimulaatiolla, että suunniteltujen investointien talousarviosta. Suunnitelmapoistot vaikuttavat kaupungin talousarvion tilikauden tulokseen ja liikelaitoksen liikeylijäämään sekä tuloslaskelmasta laskettaviin tunnuslukuihin.

6.4.6 Arvonlisävero

Tavaroiden ja palveluiden hankintamenot budjetoidaan pääsääntöisesti arvonlisäverottomin hinnoin. Kunta saa viiden prosentin suuruisen laskennallisen palautuksen arvonlisäverolain 130 §:ssä tarkoitetuista verottomista terveyden- ja sairaudenhoitoon sekä sosiaalihoitoon liittyvistä hankinnoista sekä tällaisen toiminnan harjoittajalle myönnetystä avustuksesta. Laskennalliseen palautukseen oikeuttavista menoista budjetoidaan näin ollen 95 prosenttia laskutusarvosta.

Talousarvioon sisältyvät menot, joiden vähennysoikeutta on rajoitettu, esimerkiksi edustusmenot, tulee budjetoida arvonlisäveroineen. Henkilökunnan valvonta-ateriat budjetoidaan arvonlisäveroineen ulkoiselle tilille

441084 Ateriapalveluostot. Ne myös kirjataan suoraan toimialalle alv-koodilla 00. Tällä vältytään kaksinkertaiselta budjetoinnilta. Valvonta-ateriat säilyvät kuitenkin palkkakirjanpidon ajossa.

Rakentamispalvelujen käänteinen arvonlisävero ei aiheuta poikkeuksia budjetointiin. Talouspalvelukeskus on laatinut erillisen ohjeen maankäytön- ja rakentamisen toimialalle rakentamispalveluja koskevien ostolaskujen käsittelystä.

6.4.7 Taloussuunnitelmavuosien 2020–2022 budjetointi

Taloussuunnitelmavuosien 2020–2022 valmistelu perustuu valtuustokauden strategiaan 2018-2021 sisällytettyihin taloustavoitteisiin, jotka muodostavat uuden valtuustokauden talousohjelman. Budjetoitaessa huomioidaan toiminnassa ja volyymeissä tapahtuvat muutokset. Toimintamenojen kasvun tulee olla perusteltu, esim. palvelutarpeen kasvulla. Lähtökohtana kaikessa toiminnassa on tuottavuuden kasvu ja menokehityksen hallinta hitaan verotulokehityksen johdosta. Toimintatuottoihin huomioidaan tiedossa olevat maksujen ja volyymin muutokset sekä suunnitellut kertaluontoiset erät.

Vantaan kaupungin taloussuunnitelmaa 2019–2022 valmistellaan ennen maakunta- ja sote-uudistuksen lainsäädännön vahvistamista vuonna 2018 voimassa olevan organisaation mukaisesti. Vuosien 2020–2022 osalta toimialoilla ja liikelaitoksissa varaudutaan muuttamaan budjetointiperusteita maakunta- ja sote-uudistuksen lainsäädännön eduskuntakäsittelyn jälkeen uudistuksen vaikutukset huomioiviksi ennen elokuun toimialakohtaisia budjettineuvotteluja. Taloussuunnitelman 2019–2022 määrärahojen ja tuloarvioiden kehukset määritetään alustavasti toimialojen kehysneuvotteluissa huhtikuun alussa ja niistä päätetään kaupunginhallituksessa 4.6.2018.

6.4.8 Toimialojen taloussuunnitelmien tarkistaminen

Sisäisiä tuloja ja menoja ovat sisäisten suoritteiden ostot ja myynnit sekä sisäiset vuokrat. Sisäisiin tulo- ja menoeriin luetaan myös liikelaitoksen ja kunnan väliset sisäiset korot, peruspääoman tuotto sekä toiminta- ja rahoitusavustukset liikelaitokselle. Sisäiset erät budjetoidaan niille varatuille tulo- ja menotileille. Sisäiset suoritteet laskutetaan ennalta sovittuun hintaan ja ostaja voi vaikuttaa laskutettavien suoritteiden määrään. Sisäisten erien budjetointi tulee perustua myyjän ja ostajan väliseen sopimukseen kaupungin toimialojen välillä tai kaupungin ja liikelaitoksen välillä. Sisäisten tulojen ja menojen on oltava kaupunkitasolla yhtä suuret ja niiden budjetoinnissa tulee olla huolellinen. Määrärahoja ja tuloarvioita ei saa syöttää järjestelmään tiliryhmätasolla. Oikean sisäisen tilin voi tarkistaa voimassa olevasta tililuettelosta.

Sisäisille tileille ei saa kirjata menoja, jotka ovat ulkoista ostoa. Kustannuksia ei jaeta sisäisellä laskutuksella, laskut joko tiliöidään useammalle kustannuspaikalle tai maksavan yksikön menoa oikaistaan muistiotositteella jälkikäteen.

Toimialan tulee tarkistaa SAP -järjestelmästä:

- Toimialan lakkautetuille tulosityksiköille ei ole lukuja talousarviossa, koska budjetoidut toimet saattavat budjetoida lukuja myös lakkautetuille yksiköille.
- Budjettia ei ole syötetty tiliryhmätasolle, koska se jakaa summan mm. sisäisille tileille.
- Nimettömille tileille ei ole syötetty talousarviolukuja.
- Sisäiset tulot ja menot perustuvat ostajan ja myyjän välisiin sopimuksiin, jolloin ne ovat molempien osapuolien tiedossa oikean suuruksina.
- Investointien tulosityksiköille ei ole jäänyt henkilöstömenoja.
- Rakentamisen sisäisille tilausnumeroille on syötetty valmistumiskuukausi- ja vuosi, jotta poistolaskenta menee oikein.
- Budjettiesitys ei ylitä kehystä.

7. Liikelaitokset

Kaupungin liikelaitoksia ovat Keski-Uudenmaan pelastuslaitos, Vantaan Työterveys liikelaitos sekä Suun terveydenhuollon liikelaitos. Liikelaitosten perustamisesta, hallinnosta ja johtamisesta säädetään kuntalain 65–68 pykälissä.

Kuntalain 120 § mukaan liikelaitosten kirjanpito on eriytettävä kunnan kirjanpidosta. Liikelaitosten talousarvio- ja suunnitelma laaditaan kaupungin talousarvion erillisenä osana. Liikelaitosten sitovia erä valtuustoon nähden ovat: 1. kunnan pääomasijoitus liikelaitokseen ja liikelaitoksen pääoman palautus kunnalle, 2. korvaus kunnan tai kuntayhtymän sijoittamasta pääomasta ja 3. kunnan toiminta-avustus liikelaitokselle. Liikelaitosten tulot ja menot sekä investoinnit sisältyvät kuitenkin kaupunkitasoisiin tulos-, investointi- ja rahoituslaskelmiin.

Kuntalain 67 § mukaan liikelaitoksen johtokunta hyväksyy liikelaitoksen talousarvion ja -suunnitelman sekä toiminnan perustelut vuoden loppuun mennessä valtuuston asettamien sitovien tavoitteiden sekä meno- ja tuloerien mukaisesti. Kaupungin talousarviossa asetetaan liikelaitoksen valtuustoon nähden sitovat toiminnalliset ja taloudelliset tavoitteet, joista kaupunginvaltuusto päättää talousarvion hyväksymisen yhteydessä.

Kaupungin talousarviossa esitettävät liikelaitosten tuloslaskelma-, investointi- ja rahoituslaskelmataulukot ovat sitovia ainoastaan sitoviksi määriteltyjen erien osalta. Kuntalain mukaan liikelaitoksen johtokunta päättää liikelaitoksen talousarviosta valtuuston päättämien sitovien tavoitteiden puitteissa, ja siten johtokunnan päättämä lopullinen käyttösuunnitelma voisi erota kaupungin talousarviokirjassa esitetystä liikelaitoksen taulukosta. Kaupungin talousarviovalmistelun laajuudesta johtuen liikelaitosten talousarvion valmistelun tulee noudattaa kaupungin aikatauluja siten, että liikelaitosten lopulliset talousarviot ja käyttösuunnitelmat vastaavat valtuuston päättämää talousarviota. Muutokset liikelaitosten talousarviossa muuttavat kaupunkitason lukuja talousarviossa, joten ne tulee toteuttaa kaupunkitasoisen käyttösuunnitelmien hyväksynnän jälkeen tai huomioida talousarviovuoden ennusteissa.

Liikelaitosten johtokuntien tulee hyväksyä sekä liikelaitoksen talousarvio että käyttösuunnitelma valtuuston päätöksen jälkeen. Liikelaitokset raportoivat sitovien toiminnallisten ja taloudellisten tavoitteiden toteutumisesta osavuosisikatsauksissa, tilinpäätöksessä sekä toimintakertomuksessa.

Liikelaitoksen talousarvioon tehtävistä muutoksista päättää johtokunta. Johtokunnan on otettava huomioon valtuuston liikelaitokselle asettamat tavoitteet ja liikelaitosta sitovat erät kunnan talousarviossa. Kunnan talousarviossa liikelaitosta sitoviin eriin tehtävistä muutoksista päättää valtuusto.

Liikelaitokset noudattavat tämän ohjeen mukaisia budjetointiohjeita sekä tehtäväalueita koskevia tekstiohjeita.

8. Konserni kunnan talousarviossa

Kuntalain uudistukset (410/2015) tulivat voimaan 1.5.2015. Useita säännöksiä alettiin soveltaa vasta 1.6.2017 lukien, jolloin vuoden 2017 kuntavaaleissa valitun valtuuston toimikausi alkoi. Kuntalain 14 §:ssä korostetaan valtuuston asemaa ja kokonaisvastuuta kunnan toiminnasta ja taloudesta. Valtuusto vastaa kuntastrategiasta, jossa valtuusto päättää kunnan toiminnan ja talouden pitkän aikavälin tavoitteista. Kunnan toimintaan kuuluu 6 §:n tarkoitetuin tavoin kaikki toiminta, jossa kunta on mukana. Kunnan oman organisaation lisäksi strategiassa on arvioitava pitkän aikavälin tavoitteita koko kuntakonsernissa, kuntien yhteistoiminnassa sekä sopimukseen ja rahoittamiseen perustuvassa toiminnassa.

Valtuusto vastaa kunnan strategisesta päätöksenteosta, koko kuntakonsernin tavoitteiden asettamisesta, toiminnan ja talouden tasapainosta sekä toiminnan arvioinnista ja seurannan järjestämisestä. Kuntalain 39 §:n mukaan kunnanhallitus vastaa kunnan toiminnan omistajaohjauksesta. Omistajaohjauksella ja konserniohjeilla on huolehdittava siitä, että kunnan tytäryhteisön hallituksessa otetaan huomioon kuntakonsernin kokonaisuus.

Uudistetun kuntalain tavoitteena on ollut luoda kokonaisvaltainen näkökulma kunnan toimintaan, jolloin taloudellisen tilanteen arvioimisessa tulisi näkyä peruskunnan talouden lisäksi selkeästi myös kunnan toiminta ja vastuut kuntakonsernina ja kuntayhtymissä.

Kuntalain 110 §:n mukaan valtuuston on vuoden loppuun mennessä hyväksyttävä kunnalle seuraavaksi kalenterivuodeksi talousarvio ottaen huomioon kuntakonsernin talouden vastuut ja velvoitteet. Talousarviossa ja -suunnitelmassa hyväksytään kunnan ja kuntakonsernin toiminnan ja talouden tavoitteet.

8.1 Konsernin vastuut ja velvoitteet

Koska valtuuston tulee talousarviota hyväksyessä ottaa huomioon kuntakonsernin talouden vastuut ja velvoitteet, liitetään talousarvioon ja -suunnitelmaan 2019–2022 luku Kuntakonserni 2019–2022. Luvussa esitetään:

1. Konsernirakenne 30.9.2018
2. Konsernirakenteeseen suunnitellut muutokset taloussuunnitelmakaudella 2019–2022
3. Konsernin investoinnit taloussuunnitelmakaudella 2019–2021
Investoinnit esitetään taulukkomuodossa. Taulukkoon sisällytetään kaupungin investoinnit yhteensä, merkittävien tytäryhteisöiden investoinnit yhteisöittäin, muiden tytäryhteisöjen investoinnit yhteensä sekä kuntayhtymien investoinnit TS 2018–2021 mukaisesti. Luvut esitetään omistusosuuksien mukaisena osuutena yhteisön investoinneista (konsernitilinpäätöksen mukaisesti). Taulukossa tulee olla sarakkeet TP2016, TP2017, TA2018, TA2019, TS2020, TS2021
4. Kaupungin ja tytäryhteisöjen lainakannankehitys taloussuunnitelmakaudella 2019–2021
Lainakanta esitetään taulukkomuodossa. Taulukkoon sisällytetään kaupungin lainakanta, merkittävien tytäryhteisöjen lainakanta yhteisöittäin, muiden tytäryhteisöjen lainakanta yhteensä sekä kuntayhtymien lainakanta TS 2018–2021 mukaisesti. Luvut esitetään omistusosuuksien mukaisena osuutena yhteisön lainakannasta (konsernitilinpäätöksen mukaisesti). Taulukossa tulee olla sarakkeet TP2016, TP2017, TA2018, TA2019, TS2020, TS2021
5. Konserniyhteisöille myönnettyt ja suunnitellut takaukset tekstinä sekä taulukkona

8.2 Tytäryhteisöille asetettavat tavoitteet

Kuntaliiton kunnan ja kuntayhtymän talousarviosta ja -suunnitelmasta antaman suosituksen mukaan valtuusto voi ohjata asettamallaan tavoitteilla tytäryhteisöjä niiden omassa tavoitteenasettelussa. Valtuuston ohjaus ei kuitenkaan sido oikeudellisesti tytäryhteisöjä. Tavoiteasettelu tässä tarkoituksessa on luonteeltaan välillistä, pääomistajan tahdon esiintuomista. Valtuuston tavoiteasettelu voi koskea tytäryhteisön asemaa, toiminnan laajuutta ja toimintaedellytyksiä tai palvelun laatua, hinnoitteluperiaatteita taikka pääoman tuotovaatimuksia. Tytäryhteisölle asetettavat tavoitteet tulee pääsääntöisesti ottaa kunnan voimassa olevaan

talousarvioon ja -suunnitelmaan. Tytäryhteisöjen tavoitteiden toteutumisesta raportoidaan osavuosisikaustusten yhteydessä.

Konserni- ja asukaspalveluiden toimialan talous- ja hallintopalveluiden tulosalue valmistelee tytäryhteisöille asetettavat tavoitteet osaksi Vantaan kaupungin taloussuunnitelmaa 2019–2022. Kaupunginhallituksen yleisjaoston tehtävänä on tehdä esityksiä ja antaa toimintaohjeita kaupunkikonsernin yhteisöille asetettavista toiminnallisista ja taloudellisista tavoitteista. Tavoitteiden yhteydessä esitetään myös merkittävien yhteisöjen investointiohjelman sisältö. Tavoitteet tulee valmistella konserni- ja asukaspalvelujen talousarvioneuvotteluihin mennessä.

Konserni- ja asukaspalveluiden toimialan talous- ja hallintopalveluiden tulosalue valmistelee yhteistyössä talouspalvelukeskuksen konsernilaskennan sekä rahoituksen tulosalueen kanssa konsernirakenteen kuvauksen, muutokset konsernirakenteessa sekä taulukot kuntakonsernin investoinneista, lainakannan muutoksista sekä takauksista.

Merkittävimpiä tytäryhteisöjä koskevat tavoitteet ja investoinnit esitellään valtuuston iltakoulussa 13.9.2018.

9. Investoinnit

9.1 Investointiosan valmistelu

Investointiosassa valtuusto käsittelee määrärahat hankeryhmäkohtaisesti. Investointiosaan varataan talousarviovuonna tarvittava määräraha ja lisäksi suunnitelmavuosille arvioitu määrärahan tarve.

Investointiosassa esitetään hankekohtaisesti investointeja koskevat tavoitteet, jossa selvitetään mm. tavoitellaanko palvelutuotannon määrän lisäystä, palvelukyvyyn parantamista vai tuotannon tehostamista. Perustelutietona esitetään hankkeiden kokonaiskustannusarviot. Jos hankkeen tai sen osan toteutuminen viivästyy talousarviossa arvioidusta aikataulusta, tarvittava osa rahoituksesta on otettava seuraavien vuosien talousarvioon. Kaupungin investoinnit suunnitellaan ja esitetään talousarviokirjassa kymmenelle vuodelle. Investoinneista laaditaan perustelut vuosien 2019–2022 osalta. Tilainvestointien budjetointivastuu on tilakeskuk-sella.

Talousarvion investointiosaan budjetoidaan investointiin saatava rahoitusosuus, joka voi olla valtionosuutta tai muuta rahoitusosuutta. Rahoitusosuus budjetoidaan tuloksi sille vuodelle, jonka aikana oikeus tuloon arvioidaan kunnalle syntyvän. Esim. jälkirahoitteinen valtionosuus budjetoidaan rahoitusosana sille vuodelle, jonka aikana oikeus valtionosuuteen kunnalle syntyy.

Taloussuunnitelman 2019–2022 investointien määrärahojen ja tuloarvioiden kehukset määritetään alustavasti toimialojen kehysneuvotteluissa huhtikuussa ja niistä päätetään kaupunginhallituksessa 4.6.2018.

9.2 Investointiosan hankeryhmät

Irtain omaisuus

Pysyillä vastaavilla (aiemmin käyttöomaisuus) tarkoitetaan jatkuvasti useana tilikautena tuloa tuottavia hyödykkeitä, koneita ja kalustoa sekä atk-ohjelmistoja. Hankintoihin käytetään investointiosan irtaimistomäärärahaa ja yksittäisen laitteen hankintamenon tulee ylittää pienhankintaraja 10 000 €. Laitteen asennus kuuluu hankintamenuun. Laitteen käytön koulutus ei kuitenkaan ole investointia.

Ensikertainen kalustaminen on irtainta omaisuutta, joka hankitaan kohteen uudisrakentamisen tai peruspantamisen yhteydessä. Ensikertainen kalustaminen käsitellään yhtenä pysyvien vastaavien kohteena, vaikka sen hankinta kertyisi pidemmällä aikavälillä ja useammista pienemmistä hankinnoista. Lisähankinnat ensiker-taiseen kalustamiseen ovat käyttötalousmenoja. Ensikertaisen kalustamisen suunnitelman mukainen poistolaskenta alkaa, kun koko kalustaminen on valmis.

Toimialan irtaimen omaisuuden hankintaesitykset toimitetaan taloussuunnitteluun toimialan budjettienneuvottelumateriaalien yhteydessä.

Aineeton omaisuus

Aineettoman omaisuuden investoinnit suunnitellaan vuosille 2019–2028. Tietohallinto luo toimialojen esityksistä tuottavuuspriorisointiin pohjautuvan esityksen uudeksi investointiohjelmaksi tietohallinnon ohjausryhmään hyväksyttäväksi vuosille 2019–2022. Aineettoman omaisuuden budjetointivastuu on tietohallinnon palvelukeskuksella ja määrärahat budjetoidaan kohdetasolla (sisäinen tilaus). Aineettomien hyödykkeiden hankintamenoista, muun muassa muista pitkävaikutteisista menoista, tehtävät poistot aloitetaan yleensä heti menojen syntymistilikautena.

Osakkeet ja osuudet

Osakkeiden ja osuuksien budjetointivastuu on taloussuunnittelulla, joka pyytää tiedot toimialoilta. Tilakeskus vastaa kaupungin omistamien asunto- ja kiinteistöyhtiöiden osakkeiden myyntitulojen (sekä käyttötalouteen budjetoitavat myyntivoitot, että investointiosan tuloiksi budjetoitavat tasearvot) arvioinnista ja budjetoinnista.

Rakentaminen

Tilakeskus vastaa uudisrakentamisen, korjausrakentamisen ja vuokra- ja osaketilojen muutostöiden budjetoinnista investointiosaan kohdetasolla (sisäinen tilaus).

Kiinteä omaisuus ja julkinen käyttöomaisuus

Maankäytön, rakentamisen ja ympäristön toimiala vastaa kiinteän omaisuuden sekä julkisen käyttöomaisuuden hankeryhmien budjetoinnista.

9.3 Toimitilainvestointien valmistelu

Muutosesitykset voimassaolevaan toimitilainvestointiohjelmaan laaditaan tilakeskuksen toimialoille 31.1.2018 lähettämän ohjekirjeen mukaisesti (liite 8).

Investointiesitys tehdään sähköisesti Optimaze kiinteistönhallinnan ModelSpace-järjestelmään erillisen käyttäjäohjeen mukaisesti (liite 13).

- Uusi esitys luodaan lisäämällä investointisuunnitteluosioon esitys täyttämällä tyhjäan esityksen ominaisuudet-ikkunaan kaikki tarvittavat tiedot.
- Investointiohjelmassa oleviin hankkeisiin esitettävät muutokset (esim. ajalliset, laadulliset tai laajuuteen liittyvät) tehdään järjestelmän investointisuunnitteluosiosta löytyvään aikaisemmin luotuun esitykseen tallentamalla muuttuvat tiedot ko. kenttiin vanhojen tietojen päälle.

Toimialat tekevät kaikki toimialan johdon hyväksymät toimitiloihin liittyvät toimitilainvestointiesitykset kootusti 28.2.2018 mennessä kiinteistönhallinnan Modelspace -järjestelmään. (yksityiskohtaiset ohjeet, ks. liitteet 9-13).

Investointiohjelman valmistelun yhteydessä toimialoilta pyydetään myös investointien käyttötalousvaikutusten arviot (toimintakustannukset ja irtaimistokustannukset). Arviointi tehdään ensivaiheessa uuteen investointiesitykseen sekä myöhemmin myös koontina Risto Adlerille. Koonti laaditaan palveluverkkosuunnittelu-prosessissa 15.6.2018 mennessä priorisoiduista toimitilahankkeista. Arviot liitetään myös lautakuntien talousarvioesityksiin.

Käyttötalousvaikutusten arviointimateriaali palautetaan Risto Adlerille 15.8.2018 mennessä. Arviot liitetään syksyllä lautakuntien talousarvioesityksiin.

Vuosikorjaustyöesitykset vuodelle 2019 tehdään erikseen toimitetun ohjeen mukaisesti 27.4.2018 mennessä kiinteistönhallinnan Manager-järjestelmään. Vuosikorjaustyöesitykset koskevat alle 10 000 e korjaustöitä.

Lisätietoja investointiohjelmasta ja -esityksistä tilakeskuksessa antavat:

- Hankeohjelmoija Risto Adler
- Pihavastaava Sari Paalijärvi (pihat)
- Keittiöasiantuntija Tarja Aaltola (keittiölaitteet).

9.4 Tietojärjestelmäinvestointien sekä tietohallinnon palvelukeskuksen käyttötalouden talousarvioesityksen valmistelu

Tietohallinto esittää keskitetysti määrärahat palvelutoiminnan kehittämiseen liittyvien suunnitelmien sekä toimialojen toimittamien esitysten perusteella.

Jotta tietohallinto voi tehdä talousarvioesityksen tarvittavista määrärahoista vuodelle 2019, toimialojen on toimitettava hanke-ehdotukset tietohallinnon ICT-palvelukoordinaattoreille 1.3.2018 mennessä ja 12.3.2018 mennessä käyttötalousarviot uusista toimipisteistä ja laitteista. Tätä ennen esitykset tulee käsitellä yhdessä ICT-palvelukoordinaattoreiden kanssa.

Kaikkien investointiohjelman hanke-ehdotusten tulee sisältää hyöty-kustannuslaskelma. Mikäli toimiala esittää investointiohjelmaan ehdotuksen aiempien vuosien tuotejonosta, tulee myös ko. ehdotuksen laskelma päivittää. Tuotejono, aiemmin esitetyt ideat ja hyöty-kustannuslaskelmat on saatavilla ICT-palvelukoordinaattoreiden kautta.

Investointiohjelman optimaalista käyttöä varten valmistellaan tuotejonossa ohjelman ulkopuolella olevat korkeintaan 1-3 tärkeintä hanketta kilpailutusasiakirjojen osalta mahdollisimman valmiiksi kvartaalipohjaista optimointia varten. Tietohallinto käynnistää hankkeiden määrittelyprosessin.

9.4.1 Tietojärjestelmäinvestoinnit

Toimialan tulee valita hankeideoistaan parhaat tuottavuusideat ja pakolliset lakisääteiset muutokset. Myös lakisääteisistä muutoksista tulee täyttää idean esittely.

Toimialan uusista hanke-ehdotuksista tulee täyttää idean esittely (Liite 14: Idean esittely POHJA), jotka on käsitelty toimialan omassa johtoryhmässä ja toimialan talous- ja hallintojohtaja on hyväksynyt. Yli 1 miljoonan euron hankkeista (investointi + 4 vuoden käyttökulut) tulee täyttää myös erillinen arviointikehikko (Liite 15: Arviointikehikko tietojärjestelmähankeille ja projekteille). Muiden kuin lakiin perustuvien uusien hankkeiden tulee täyttää kaupungin säästöperusteet eli hankkeen on maksettava itsensä takaisin neljässä vuodessa ja toimialan tulee tehdä omille hankkeilleen keskinäinen priorisointi. Toimialojen tulee lunastaa päättyneiden investointien osalta hyöty-kustannuslaskelmissaan ilmoittamansa hyödyt.

Hanke-esityksiin liittyvät hankkeen aikaiset koulutustarpeet on esitettävä idean esittelykalvoilla. Hankkeen aikaiset koulutuskulut (pääkäyttäjä- ja loppukäyttäjäkoulutukset) ovat käyttötalousmenoa, johon toimialojen tulee varautua.

Tietohallinto luo toimialojen esityksistä tuottavuuspriorisointiin pohjautuvan esityksen uudeksi investointiohjelmaksi tietohallinnon ohjausryhmään hyväksyttäväksi.

9.4.2 Käyttötalous

Käyttötalouteen liittyviä kustannuksia ovat mm. tietojärjestelmien hankintaan liittyvät ylläpito- ja käyttömenot, käyttöoikeusmaksut, työasemahankinnat sekä mahdolliset tietoliikennekuluihin vaikuttavat seikat (esim. uudet toimipisteet). Hankkeisiin liittyvät käyttötalousarviot tulee toimittaa hanke-ehdotusten mukana tietohallintoon ICT-palvelukoordinaattorille.

Käyttötalouteen liittyen toimialan on ilmoitettava liitteenä olevilla pohjilla uusista kohteista/laitteista seuraavat tiedot (Liite 16: Muutokset toimipisteissä ja työasemissa ja Liite 17: Tietoliikennemuutokset):

- Täysin uusi toimipiste, johon tarvitaan uudet laitteet (IT ja AV)
- Henkilöstömäärän lisäykset
- Erytistarpeet, jotka vaikuttavat olemassa oleviin leasinglaitteisiin (esim. toimintatavan muutos, leasingajan keskeytys ja toimialan itsensä kustantamien laitteiden kuten tablettien ottaminen tilalle)

Huom! Tietohallinto sitoutuu ajoissa ilmoitettuihin ja sovittuihin muutoksiin, mikäli tietohallinnon käyttötalousvaikutukset huomioidaan. Muussa tapauksessa palvelutasoa ja rahoitusta ei voida luvata.

Toimialojen tulee itse varautua omassa talousarviossaan seuraaviin käyttötalouskuluihin:

- AV laitteisto.
- Mobiili- ja tablettipäätelaitteista aiheutuvat hankinta- ja käyttökulut.
- Puhelinliikenteestä aiheutuvat kulut.
- 3G (4G)-yhteyksien käytöstä ja vuokrista aiheutuvat kulut.
- Vakioimattomat, yksittäisissä työasemissa tai vain joissakin yksiköissä käytössä olevat ohjelmat (esim. Adobe-julkaisu- ja kuvankäsittelyohjelmat, koulujen opetusohjelmat).
- Tulostuskustannukset osana pilvitulostusratkaisua.
- Leasingtyöasemien osalta laitteilla on vuokra-ajan kattava laajennettu takuu. Takuun jälkeisistä työasemien tarvikkeisiin tai huoltokuluihin kuluviin menoista vastaa käyttäjäyksikkö.
- Kannettaviin tarvittavat lisätarvikkeet: näppäimistöt, telakat, ergonomiahiiret ja laukut sekä lisä- ja erikoisnäytöt.
- Lisätarvikkeiden osalta takuun jälkeiset tarvikkeisiin tai huoltokuluihin kuluvat menot.
- Palauttamatta jääneet tai kadonneet leasinglaitteet.
- Mahdolliset työasematoimitukseen liittyvien lisätöiden, -asennuksien, -ohjelmien tai -palvelujen kustannukset (esim. koulu- ja päiväkotikohtaiset opetusohjelmat).
- Ulkopuolisten hallinnoimien tietojärjestelmien ylläpito-, käyttö- tai tukikulut (esim. Trafan ajoneuvorekisteri, ulkoisten tiedonhakupalveluiden käyttö, Lupapiste).
- Toimialojen varaamien domain-nimien vuokrat ja niihin liittyvät www-palvelu- yms. kustannukset.
- Tietotekniikan käyttöön liittyvät koulutuskulut ja ohjelmien koulutuskulut.
- Hankkeiden pääkäyttäjä- ja loppukäyttäjäkoulutuksien kulut.
- Tietohallinto varautuu Tiedolla johtamisen ratkaisun käyttöönottoon omassa käyttötalousuunnitelmassaan 300 käyttäjän lisensointiin (60 käyttäjää / toimiala). Toimialat varautuvat käyttötalousuunnitelmassaan Tiedolla johtamisen ratkaisun mahdolliseen lisäkäyttöön (7 € / käyttäjä / kk).

9.4.3 Tietohallinto - Talousarvioesityksen valmistelun aikataulu

1. Uudet investointiesitykset toimitettava ICT-palvelukoordinaattoreille 1.3.2018 mennessä:

- Idean esittely kalvoilla (sis. hyöty-kustannuslaskelma) (Liite 14)
- yli 1 miljoonan euron (sis. investointi ja 4 vuoden käyttötalouskulut) euron hankkeista liitteenä arviointikehikko (Liite 15)

2. Käyttötalousarviot uusista toimipisteistä ja laitteista 12.3.2018 mennessä (Liitteet 16 ja 17)

3. Investointiohjelman käsittelyaikataulu:

- ICT-hankejohtoryhmän ensimmäinen käsittely 7.3.2018
- ICT-hankejohtoryhmän toinen käsittely toukokuussa 2018
- ICT-hankejohtoryhmän kolmas käsittely syyskuussa 2018

10. Budjetointijärjestelmä

10.1 Järjestelmän rakenne

Talousarvio ja -suunnitelma laaditaan SAP-budjetointijärjestelmässä. Budjetointijärjestelmä sisältää henkilöstömenosuunnittelun, muun käyttötalouden suunnittelun, investointisuunnittelun sekä rahoituserien suunnittelun.

Budjettiluvut syötetään toimialojen toimesta sekä talousarviovuodelle 2019 että taloussuunnitelmavuosille 2020–2022. Jatkovuosien luvut tulee suunnitella vähintään talousarviokirjan mukaisella tehtäväaluetasolla ja tiliryhmätasolla.

Suunnitteluhierarkia koostuu seuraavista tasoista:

- yritystaso (esim. Vantaan kaupunki, Keski-Uudenmaan pelastuslaitos, Marja-Vantaa rahasto)
- toimialataso (esim. Sosiaali- ja terveystoimi)
- tulosaluetaso (toimialojen määrittelemä)
- tulosityksikköryhmätaso (toimialojen määrittelemä)
- tulosityksikkötaso (toimialojen määrittelemä)

Talousarviokirjaan kootaan Vantaan kaupungin osalta tehtäväaluetasoiset tiedot sekä lisäksi yritystason tiedot liikelaitoksista ja rahastoista. Investoinnit esitetään talousarviokirjassa hankeryhmittäin aiemman käytännön mukaisesti.

Jokaisella toimialalla, liikelaitoksella ja rahastolla tulee olla nimettynä yksi tai useampi SAP-budjetoinnin pääkäyttäjä, jotka vastaavat siitä, että budjetointiprosessi etenee ko. organisaatiossa kaupunkitason valmistelu-aikataulun ja -ohjeistusten mukaisesti, ja että budjetointiluvut ovat kokonaisuuden osalta oikein koko suunnittelukaudelle.

Toimialojen SAP-budjetoinnin pääkäyttäjät vastaavat osaltaan siitä, että toimialan budjetoijilla on tarvitsemansa käyttöoikeudet ja riittävä järjestelmän käytön osaaminen budjetointiprosessin käynnistyessä. Taloussuunnittelu järjestää keskitetysti budjetointijärjestelmän koulutuksia toimialojen ilmoittamien tarpeiden mukaisesti.

10.2 Suunnitteluhierarkian ylläpito

Taloussuunnitteluorganisaation tulosityksiköiden lisäykset, muutokset ja kohdennukset haetaan Efecte SSP:n kautta. Vakiohierarkiaan tehtävät muutokset toteutetaan talouspalvelukeskuksessa, ja niiden kohdistusten muutokset suunnitteluhierarkiaan taloussuunnittelussa. Tulosityksiköt kytketään Efectessä ilmoitetun mukaisesti suunnitteluhierarkiaan.

Tulosityksikköhierarkiassa tapahtuneet muutokset kuluvan vuoden osalta suunnitteluvuoteen nähden tulee kohdistaa tulosityksikoittäin suunnitteluvuoden tulosityksikköryhmään. Taloussuunnittelu päivittää suuret organisaatiomuutokset suunnitteluhierarkiaan yhteistyössä talouspalvelukeskuksen ja toimialan kanssa.

Kaikista muutoksista organisaatiohierarkiaan tulee ottaa yhteyttä taloussuunnitteluun 31.8.2018 mennessä. SAP-pääkäyttäjät antavat lisäohjeita hierarkiamuutosten huomioinnista käyttösuunnitelmien osalta.

Tavoiterivihierarkian ylläpito

Uusista avattavista tileistä on lähetettävä tieto taloussuunnitteluun ja talouspalvelukeskukseen, jotta ne voidaan päivittää tavoitehierarkiaan.

10.3 Talousarvioprosessin päävaiheet taloussuunnittelujärjestelmän näkökulmasta

- Taloussuunnittelun pääkäyttäjä vaihtaa suunnittelukauden seuraavalle taloussuunnitelmakaudelle.
- Taloussuunnittelun pääkäyttäjä lataa henkilöstömenosuunnitteluun maaliskuun palkanmaksun mukaiset budjetoidut toimet.
- Taloussuunnittelun pääkäyttäjä muuttaa sivukulut taloussuunnittelun tarkistamien sivukuluprosenttien mukaisesti sekä lisää laskentaa varten mahdollisen palkankorotusprosentin.
- Toimialat tarkistavat TS laadintaohjeen sekä muun ohjeistuksen mukaisesti budjetoidut toimet. Tarvittavat korjaukset toimitetaan ohjeen luvun 6.4.3 mukaisesti.
- Muut kuin budjetoitujen toimien henkilöstömenot syötetään henkilöstömenosuunnittelun lukittujen tilien lomakkeen kautta.
- Muiden kuin henkilöstömenojen määrärahat voi toimialan pääkäyttäjä kopioida edellisestä käyttösuunnitelmasta. Huomioitava, että valintaan on otettava koko tiliväli 300000-999999 ja mahdollisesti määritelty korotusprosentti korottaa kaikkia tilejä. Kopiointitoiminto jättää kopioimatta tilivälivalinnasta huolimatta mm. henkilöstömenot, sisäiset vuokrat ja poistot. Toimialan on myös huomioitava, että käyttösuunnitelma on laadittu tarkemmalle tasolle kuin talousarviota on tarkoitus laatia.
- Sisäiset vuokrat ladataan järjestelmään taloussuunnittelun pääkäyttäjän toimesta tilojen tarkistusprosessin jälkeen. Tarkempi ohje kohdassa 6.4.4 Sisäiset vuokrat.
- Toimialat tekevät keskitetysti toimialaesityksestä lautakuntapäätöksen SAP:iin ja tarkistavat, että se on kaupunginhallituksen päättämän kehyksen mukainen.
- Lautakuntakäsittelypäivien jälkeen toimialat tekevät järjestelmään uuden lautakuntapäätöksen.
- Taloussuunnittelussa jatkuu talousarvion valmisteluprosessi. SAP Taloussuunnittelu lukitaan toimialoilta tässä vaiheessa, niiden jatkaessa käyttösuunnitelman laadintaa.

11. Taloussuunnitelmakehjän materiaalien toimittaminen

Taloussarviotiedot tulee olla kaupunginjohtajan toimialan osalta valmiina SAP-järjestelmässä 21.6.2018 mennessä ja muiden toimialojen osalta 26.8.2018 mennessä.

Toimielimen taloussarvioesityksen tekstit ja tunnusluvut sekä taloussarviokirjan investointiosaan tulevat materiaalit toimitetaan taloussuunnitteluun lautakuntakäsittelyn jälkeen. Kajon ja Konsaksen osalta toimitus viimeistään 7.9.2018 ja Maton, Sivin ja Sosterin osalta viimeistään 14.9.2018. Tekstit toimitetaan Word-muodossa, tunnuslukutaulukot ja investointien kohdetaulukot Excel-muodossa. Taloussuunnittelu antaa toimialojen valmistelijoille erilliset ohjeet materiaalien toimittamisesta.

Tiivis taloussarvion käsittelyaikataulu aiheuttaa haasteita keskitetylle valmistelulle sekä taloussarvion taitto- ja käännöstyölle. Materiaalit tulee toimittaa täydellisinä annettuihin määräaikoihin mennessä, ja materiaalien toimittamisen jälkeen niihin mahdollisesti tehdyistä muutoksista tulee ilmoittaa aina taloussuunnitteluun Päivi Kunnakselle.

12. Liitteet

- Liite 1 Taloussuunnitelman 2019–2022 ja sitovien tavoitteiden laadintaprosessin aikataulu (Pdf)
- Liite 2 Toimialan ja tulosalueen tuloskorttipohjat (Excel)
- Liite 3 Toimialan ja tulosalueen tuloskortin tiivistelmä (PowerPoint)
- Liite 4 Tulosalueen henkilöstö- ja henkilöstömenosuunnitelma 2019–2022 (PowerPoint)
- Liite 5 Koulutussuunnitelmapohja 2019 (Excel)
- Liite 6 Mallitekstipohjat toimiala ja tehtäväalue yhteensä 2019 (Word)

Henkilöstömenosuunnittelu

- Liite 7 Uudet budjetoidut toimet (Excel)

Toimitilainvestoinnit

- Liite 8 OHJE toimitilainvestointiohjelma 2019 (Pdf)
- Liitteet 9-11 Investointiohjelmataulukot hankeryhmittäin (Excel)
- Liite 12 Menettelytapaohjeet uusia toimitiloja hankittaessa (Pdf)
- Liite 13 Ohje Modelspace–Vantaan investointisuunnittelu 2019 (Pdf)

Tietohallinnon investoinnit

- Liite 14 Idean esittely POHJA (PowerPoint)
- Liite 15 Arviointikehikko tietojärjestelmähankkeille ja projekteille (Word)
- Liite 16 Muutokset toimipisteissä ja työasemissa (Excel)
- Liite 17 Tietoliikennemuutokset (Excel)

LIITE 1. Taloussuunnitelman 2019–2022 laadinta-aikataulu

	<u>Pvm</u>
<u>TAMMIKUU</u>	
Talous- ja strategiafoorumi 1	29.1.2018
Tilakeskus toimittaa ohjekirjeen toimitilainvestointiohjelman tarkistamisesta	31.1.2018
<u>HELMIKUU</u>	
Hankejohtoryhmä I	12.2.2018
Tarkistettu investointiohjelma ja toimitilojen hanke-esitykset hankekortteineen Risto Adlerille	28.2.2018
Pihojen korjauksia koskevat esitykset Sari Paalijärvelle	28.2.2018
Keittiölaitteiden korjausesitykset Tarja Aaltolalle	28.2.2018
Ohjeet toimialan ja tulosalueen henkilöstö- ja koulutussuunnitelman laatimiseksi Avaimessa	28.2.2018
<u>MAALISKUU</u>	
Toimialojen toimitettava tietohallinnon ICT-palvelukoordinaattoreille uudet tietohallinnon investointiesitykset	1.3.2018
Talous- ja strategiafoorumi 2	2.3.2018
Tilakeskus toimittaa sisäisten vuokrien tarkistustiedoston toimialoille	2.3.2018
Toimialojen toimitettava ICT-palvelukoordinaattorille käyttötalousarviot uusista toimipisteistä ja laitteista	12.3.2018
Kaupunginvaltuuston iltakoulu; toimintaympäristöanalyysit toimialoittain	22.3.2018
Toimialat toimittavat korjatut/tarkistetut sisäisten vuokrien tarkistustiedostot muutospyyntöineen sähköpostilla tilakeskuksen osoitteeseen "Yht Toimitilat Isännöinti"	27.3.2018
<u>HUHTIKUU</u>	
Kaupunkitasoisen palveluverkkosuunnittelun workshop I	9.4.2018
Budjetoitujen toimien tiedot tarkistettavissa SAP:ssa alustavasti	10.4.2018
Hankejohtoryhmä II	12.4.2018
<i>Toimialojen kehysneuvottelut:</i>	
Konserni- ja asukaspalvelut kehysneuvottelu	12.4.2018
Maankäytön toimialan kehysneuvottelu	13.4.2018
KJ toimialan kehysneuvottelu	17.4.2018
Sosiaali- ja terveystoimen kehysneuvottelu	20.4.2018
Sivistystoimen kehysneuvottelu	20.4.2018
Kaupunginhallitus; taloussuunnitelman laadintaohjeen käsittely	23.4.2018

Budjetoitavat Varhe-maksut lähetetään toimialoille	24.4.2018
Ehdotukset vuosikorjausohjelmaan vuodelle 2019 kirjataan Manageriin viimeistään	27.4.2018
Ostoyksikkö ilmoittaa käyttäjäpalveluiden palvelutuottajien arvioidut hinnanmuutokset vuodelle 2019	30.4.2018

TOUKOKUU

Talous- ja strategiafoorumi 3	9.5.2018
Kaupunkitasoisen palveluverkkosuunnittelun workshop II	9.5.2018
Kevään 2018 aikana päivitetty toimiala- ja liikelaitostasoinen riskienhallintasuunnitelma toimitettava riskienhallintapäällikkö Heikki Kankaalle (heikki.t.kangas@vantaa.fi)	9.5.2018
Taloussuunnittelu lataa toimialojen ilmoittamilla muutoksilla korjatut vuokrat SAP taloussuunnittelujärjestelmään alustavasti	14.5.2018
Osavuosisiksausaineisto 1/2018 (1.1.-30.4.) aineiston toimitus taloussuunnitteluun	16.5.2018
Hankejohtoryhmä III	17.5.2018
Kaupunginvaltuuston ylimääräinen selostustilaisuus; toimialojen katsaukset	21.5.2018
Kaupunginvaltuuston seminaari	24.- 25.5.2018
Kaupunginvaltuusto; taloussuunnitelman lähete keskustelu	28.5.2018

KESÄKUU

Kaupunginhallitus; kehysten ja luonnosten sitoviksi tavoitteiksi käsittely	4.6.2018
Investointien käyttötalousvaikutukset pohjatiedosto toimitetaan toimialoille	15.6.2018
Kaupunginvaltuusto; kehys ja sitovat tavoitteet tiedoksi	18.6.2018
Talousarvotiedot SAP:ssa kaupunginjohtajan toimialan osalta viimeistään	21.6.2018

ELOKUU

Käyttötalousvaikutusten arviointimateriaali palautetaan Risto Adlerille viimeistään	15.8.2018
Hankejohtoryhmä IV	17.8.2018
<i>Toimialojen budjettineuvottelut:</i>	
KJ toimialan budjettineuvottelu	21.8.2018
Maankäytön toimialan budjettineuvottelu	21.8.2018
Sosiaali- ja terveystoimen budjettineuvottelu	29.8.2018
Konserni- ja asukaspalvelujen budjettineuvottelu	30.8.2018
Sivistystoimen budjettineuvottelu	31.8.2018
Talous- ja strategiafoorumi 4	22.8.2018
Talousarvotiedot (paitsi Kajo jo 21.6.) SAP:ssa viimeistään	26.8.2018

Hankejohtoryhmä V	28.8.2018
Palveluverkkoa koskevat suunnittelutiedot tarkastettuna MapInfo-tietokannassa	30.8.2018
Organisaatiota tai hierarkiaa koskevat muutokset tulee ilmoittaa taloussuunnitteluun viimeistään	31.8.2018

SYYSKUU

Toimialan budjettineuvotteluissa vahvistetut henkilöstö- ja koulutussuunnitelmat palautetaan henkilöstökeskukseen Anne-Maria Kuroselle	3.9.2018 Kajo, Konsas, Mato 6.9.2018 Sivi, Soster
Lautakuntakäsittelyt, viikko 37	4.-12.9.2018
Kaupunginvaltuuston seminaari	6.9.2018
Kaupunginvaltuuston iltakoulu; investointiohjelma, yhtiöesittelyt	13.9.2018
Toimielimen talousarvioesityksen tekstit ja tunnusluvut sekä talousarviokirjan investointiosan materiaalit taloussuunnittelun Päivi Kunnakselle viimeistään	7.9.2018 Kajo, Konsas 14.9.2018 Mato, Sivi, Soster
Osavuositarkastusaineisto 2/2018 (1.1.-31.8.) aineiston toimitus taloussuunnitteluun	14.9.2018
Talous- ja strategiafoorumi 5	27.9.2018

LOKAKUU

Hankejohtoryhmä VI	3.10.2018
Kaupunginjohtajan talousarvioesitys (YTR, lehdistö, TS-info 1)	8.10.2018
TS-info 2; toimialojen TS-esitykset	11.10.2018
Valtuustoryhmät palauttavat talousarviota koskevat selvityspyynnöt	15.10.2018
Toimialojen vastaukset selvityspyyntöihin julkaistaan Extranetissä	19.10.2018
Valtuustoryhmät palauttavat muutosesitykset talousarvioon (korilista)	24.10.2018
Koonti muutospyyntöistä lähetetään neuvottelijoille (korilista)	25.10.2018
Valtuustoryhmien välinen TS neuvottelu & Kaupunginhallituksen talousarvioesitys	29.10.2018

MARRASKUU

Käyttösuunnitelmien laadintaohje toimialoille	5.11.2018
Kaupunginvaltuusto; TS 2019-2022 päätös, veroprosenttipäätökset	12.11.2018
Talous- ja strategiafoorumi 6	29.11.2018

JOULUKUU

KJ 3. toimialatapaamiset:

Konserni- ja asukaspalvelujen toimialatapaaminen	3.12.2018
Maankäytön toimialatapaaminen	4.12.2018
Sivistystoimen toimialatapaaminen	5.12.2018
KJ toimialan toimialatapaaminen	11.12.2018
Sosiaali- ja terveystoimen toimialatapaaminen	19.12.2018
Syyskaudella 2018 päivitetty toimiala- ja liikelaitostasoinen riskienhallintasuunnitelma sekä arvio riskienhallinnassa onnistumisesta ja selonteko organisaation sisäisen valvonnan ja riskienhallinnan järjestelyistä toimitetaan riskienhallinapäällikkö Heikki Kankaalle	5.12.2018
Kaupunkitasoisen palveluverkkosuunnittelun workshop III	20.12.2018
Käyttösuunnitelmat ja työohjelmat 2019 käsitelty lauta- ja johtokunnissa (pl. Sivin lautakunnat tammikuun alku 2019)	31.12.2018